

EGO

JANUARI 1993

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT

MILITAIRE INTERVENTIE

(RSG 3/4)

In dit
nummer o.a.:

● Sociaal ● The Mighty Mighty Bosstones ● Veiligheid ● De verkleuring van oogkleppen ● De schildpad en het ei ● Utz ● Vragen staat vrij ● Soldaatjes ● Zappen we maar door? Thelonious Monk ● Meten met twee maten ● De volle laag voor Van Basten ● Popmuziek ● Lezers schrijven ● Gedicht ● Boeken

EGO

MAANDBLAD
VAN DE DIENST
HUMANISTISCH
GEESTELIJKE VERZORGING
BIJ DE KRIJGSMACHT

nr. 1, januari 1993, 32e jaargang
Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postbankrekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op aan-
vraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk
Wiltjer, Wim Heij (voorz.), Carine
van Hinte, Peter Samwel, Jos Siersma,
Frank Spoelstra.

Vaste medewerkers:

Adriaan Bijl, Theo Carree, Arend van
Dam, Evert van Dijk, Gerard van
Erkelens, Cor Hoekstra, Pieter de
Jager, Tom Janssen, Willy Lohmann,
Frits Maas, Len Munnik, René Nauta,
Marco van Nek, Leonore van
Opzeeland, Cor Out, Tom Pauka,
Freek Pol, Rien Robijns, Karel
Roskam, Paul Rutten, Hans Schonk,
Klaas Soesbeek, Jan Stoof, Wessel
Visser, Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:

Frank Spoelstra

Redactiesekretariaat:

Erika Krijt-Leyendekkers
Prepress/Lithografie/Druk:
Brouwer Offset b.v. Utrecht

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.
Bijdragen in EGO verschijnen op per-
soonlijke titel en vertegenwoordigen
niet noodzakelijkerwijs de visie van de
redactie of de dienst HGV.

Inhoud

Sociaal	2
Militaire interventie	3
Popmuziek	5
The Mighty Mighty Bosstones	6
Veiligheid	8
De verkleuring van oogkleppen	9
De schildpad en het ei	10
Utz	12
Willy Lohmann (poster)	14
Vragen staat vrij/Puzzel	16
De volle laag voor Van Basten	17
Lezers schrijven	18
Zappen we maar door?	20
Gedicht (Judith Herzberg)	21
Soldaatjes (Prikkels)/1993	22
Metten met twee maten	23
Thelonious Monk	24
Boeken	26
René Nauta	28

Foto's: voorpagina Voorlichtings-
dienst Defensie (Hennie Keeris),
pagina 19 Gerard van Erkelens

SOCIAAL?

De ontwikkelingen terzake het al of niet afschaffen van de dienstplicht zijn nauwelijks bij te houden. Stelden wij, op deze plaats, in het decembernummer nog - naar aanleiding van het advies van de Commissie Meijer - dat deze commissie geen overtuigende argumenten had aangedragen tegen een vrijwilligerskrijgsmacht en dat dientengevolge de werkelijke discussie over handhaving of afschaffing van de dienstplicht nog steeds gevoerd diende te worden, of ook dat lijkt inmiddels alweer een gepasseerd station te zijn.

Na afloop van het wekelijks kabinetsberaad van vrijdag 13 november 1992 werd immers bekend dat de dienstplicht weliswaar gehandhaafd blijft, maar dat de opkomstplicht in de tweede helft van de jaren negentig in fasen zal worden afgeschaft. Dienstplichtigen worden dan (in vredetijd) nog wel geregistreerd maar ze worden niet meer gekeurd, omdat ze niet meer behoeven op te komen voor de zogenoemde eerste oefening.

Het kabinet lijkt daarmee (en heeft dat wellicht ondertussen reeds gedaan) te willen kiezen voor een ruime overgangperiode. Iets waar de bevelhebber der landstrijdkrachten luitenant-generaal H. Couzy kort daarvoor, in een geruchtmakend opinie-artikel in NRC Handelsblad (10 november 1992) op had aangedrongen: 'Als de landmacht - zonder chaos - moet omschakelen naar een vrijwilligersleger dan is een ruime overgangperiode pure noodzaak. (...) Verandering mag onvermijdelijk zijn, maar de wijze van veranderen mag de mens niet vermorzelen.' In een eerste reactie op de kabinetsplannen beklemtoonden de belangenverenigingen van vrijwilligdienende militairen zo'n overgangperiode van vier à vijf jaar, met name in sociaal opzicht, eveneens als noodzakelijk: 'Maak je die periode korter, bijvoorbeeld een of twee jaar, dan leidt dat bij de KL tot volledige kaalslag.' (W.J.G. Gooijers, voorzitter ACOM)

Hoe 'sociaal' is evenwel zo'n ruime overgangperiode voor de dienstplichtigen?

Een grote krijgsmacht wordt niet over vier of vijf jaar door onze volksvertegenwoordiging overbodig geacht maar reeds nu. Dat betekent - plat gezegd - dat dienstplichtigen gedurende die overgangperiode niet worden opgeroepen omdat ze *nodig* zijn, doch slechts de krijgsmacht nog worden binnengehaald om als *een soort Haarlemmer olie te worden gebruikt* om de inkrimping zonder al te veel stagnaties en ontsparingen, anders geformuleerd zo 'sociaal' mogelijk, te laten verlopen.

Natuurlijk kan men niet op vrijdag besluiten de opkomstplicht af te schaffen en op maandag de mensen naar huis sturen, dat begrijpen wij ook wel. Maar een overgangperiode van vier of vijf jaar gaat er bij ons ook niet in. Dat is immers buitengewoon onrechtvaardig en bijzonder demotiverend ten opzichte van die (steeds kleiner wordende groep) dienstplichtigen die nog gedurende tal van jaren gewoon op moeten blijven komen zonder dat daar een noodzaak toe is ('in geval van nood op te komen voor de belangen van het land').

Er zullen door defensie beslist andere wegen gezocht en gevonden moeten worden om enerzijds 'mensen niet te vermorzelen' en anderzijds in sociaal opzicht, zo veel mogelijk recht te doen aan de vrijwilligdienende militairen voor wie geen plaats meer is in een toekomstige krijgsmacht, zonder de dienstplichtigen daarvoor te misbruiken.

Redactie

Jaarboekje 1992

Al vele jaren ontvangen de lezers van EGO traditioneel elk jaar bij het decembernummer gratis een zogeheten jaarboekje. Dat was dus de vorige maand ook weer zo. Het boekje - met als titel 'Ook daar moet aandacht voor zijn...' - telt 64 pagina's en is zoals gewoonlijk weer rijkelijk met foto's geïllustreerd. Het bevat dertien interviews, alle met betrekking tot het uitzendbeleid van de krijgsmacht, met beleidsmakers en burgers, met (militaire) uitvoerders en uitgezonden of nog uit te zenden militairen, maar ook met de thuisblijvende partners of familie van uitgezonden militairen. Kortom - als elk jaar - een heel actueel boekje voor mensen *in* maar ook *buiten* de krijgsmacht!

Voor belangstellenden is, zolang de voorraad strekt, nog een exemplaar verkrijgbaar bij het dichtstbijzijnde bureau raadsman/vrouw of bij het redactiesekretariaat van EGO (zie elders op deze pagina).

MILITAIRE INTERVENTIE

'Peace-keeping' en 'peace-enforcing' nader beschouwd

Bovenstaande Engelse termen worden de laatste tijd te pas, maar dikwijls ook te onpas, gebezigd, zonder dat duidelijk is wat er precies mee wordt bedoeld. Meestal worden ze gebruikt vanuit een gevoel 'dat er iets moet gebeuren' en nadat we weer eens afschuwelijke tv-beelden hebben gezien. Het militair optreden wordt doorgaans bepleit door mensen die dit zelf niet behoeven uit te voeren en zonder dat er een behoorlijke analyse aan ten grondslag ligt en dat wordt aangegeven op welke wijze en door wie dit moet worden uitgevoerd. Beroepsmilitairen doen er wijselijk het zwijgen toe of stellen zich terughoudend op.

Sinds het einde van de Koude Oorlog is de rol van de Verenigde Naties (VN) en met name de Veiligheidsraad (VR) in betekenis toegenomen. Het aantal resoluties van de VR bedraagt vanaf 2 augustus 1990 reeds meer dan honderd, tegen ruim zeshonderd in de vijf en veertig jaar daarvoor. Tegelijkertijd neemt de kritiek op het functioneren van de VN en de VR toe, met name op de dominante rol die de Verenigde Staten in de VR spelen. Ook gaan er regelmatig stemmen op om het Handvest van de VN te amenderen.

■ Steeds meer missies

Niettemin vinden er steeds meer militaire missies plaats in het kader van de VN, van

waarnemers in Israël tot het nagenoeg platbombardeerden van Irak en alles wat daartussen zit, zoals in Cambodja, El Salvador, Somalië en voormalig Joegoslavië. De legitimatie hiervoor wordt gevonden in het optrekken van artikelen van het Handvest, het breder interpreteren van de tekst. Zoals bijvoorbeeld door in artikel 39: 'De VR stelt vast of er sprake is van bedreiging van de vrede' het begrip vrede in enge zin (afwezigheid van oorlog tussen staten) te verbreden.

Zo wordt in bepaalde gevallen een intern conflict (Joegoslavië) of schending van mensenrechten (Somalië en Joegoslavië) gezien als een bedreiging van de vrede. In vele andere, vergelijkbare gevallen is dat weer niet zo. Erg consistent wordt er in elk

geval niet mee omgegaan. Ook in het optreden tegen Irak (schending volkenrecht) was er sprake van selectieve legitimatie (vergelijk Verenigde Staten-Panama).

■ Hoe ver gaat optreden?

De uitersten (neutrale waarnemers in het ene en hard optreden in het andere land) zijn volstrekt duidelijk. Daartussen ligt een schemergebied met termen als peace-keeping, peace-enforeming, peace-making, bescherming van humanitaire transporten, instellen van safehavens en optreden tegen schending van mensenrechten. Afgezien van het feit dat er ook vaak andere (politieke, diplomatieke, economische) middelen kunnen worden toegepast, rijst toch de vraag wat nu precies de taak en het mandaat is van de militairen die worden uitgezonden.

Minister Van den Broek (nooit voor een kleintje vervaard) biedt Nederlandse F 16's aan om de controle op de naleving van het vliegverbod van Servische vliegtuigen boven Bosnië-Herzegovina uit te voeren. Betekent dit dat deze F 16's de Serven uit de lucht mogen schieten? (Het omgekeerde kan dan ook gebeuren.) Naar mijn weten is deze vraag in de Tweede Kamer niet gesteld bij de begrotingsbehandeling.

FOTO: HENK VAN DER BOERN

FOTO: VOORLICHTINGSDIENST DEFENSIE (HENNIE KEERS)

Een andere minister - Pronk - komt, begrijpelijk, zeer bewogen uit Somalië terug en bepleit militair optreden. Hij voegt eraan toe dat wat hem betreft de begroting voor defensie mag worden verhoogd(!).

In het tijdschrift van de Stichting Maatschappij en Krijgsmacht omschrijft dr. J.S. van der Meulen *peace-keeping* als volgt: 'hulpverlening, bemiddeling en toezicht in gebieden waar geweld woedt of woedde'. Hij voegt eraan toe: 'een missie waarvan het licht kan lijken of hij bijna per definitie te laat komt - wat preventief had moeten zijn - of tekort schiet: wat repressief moet worden. Wat overblijft is schipperen in een politiek en militair schemergebied, waarvan de resultaten, net als de risico's, ongewis zijn.'

■ Duidelijkheid gewenst

In de Volkskrant van 16 november jl. bepleit de secretaris van het IKV, Mient Jan Faber, dat de hulp van de VN en EG verder moet gaan dan *peace-keeping*, er is *peace-enforcing* nodig. Hij gebruikt verder in zijn artikel termen als militaire ingrepen, grenzen hermetisch afsluiten, safe-havens instellen met militaire hulp, routes voor humanitaire hulp beveiligen, Sarajevo en Tuzla onder internationale bescherming stellen, werkelijk optreden tegen sluipschutters en gewapende bendes, blauwhelmen naar o.a. Macedonië zenden met een zodanig mandaat dat zij effectief kunnen opereren bij het voorkomen van oorlog. Ook hij vermijdt echter om aan te geven op welke wijze deze taken moeten worden uitgevoerd, maar beseft natuurlijk wel dat als deze effectief moeten gebeuren dit met veel bloedvergieten gepaard kan gaan. Je kunt natuurlijk zeggen dat militairen in

elke situatie zelf moeten beoordelen hoe op te treden, het is tenslotte hun vak. Afgezien van het feit dat de Nederlandse militair hiervoor (nog) niet is opgeleid, kan en mag het zo niet werken; als het fout gaat kan hij ook nog de zwarte piet krijgen.

Bewindslieden, politici en opiniemakers dienen duidelijk te zijn en te zeggen wat zij bedoelen. Militairen hebben recht op duidelijke opdrachten (doel en middelen) en de kiezer/belastingbetaler heeft recht op duidelijke informatie.

■ Aanvaardbaar risico?

Onze minister van Defensie, Ter Beek, pleegt als hij weer een contingent militairen uitgeleide doet desgevraagd te spreken van een 'aanvaardbaar of verantwoord risico'. Hem kennend ben ik er van overtuigd dat de risico's die mensen lopen één van zijn grootste zorgen is. Hij geeft echter niet aan welke criteria hij bij zijn afweging hanteert of waar voor hem de grenzen liggen.

Een beroepsmilitair stelde onlangs de vraag: 'kan ik zomaar verplicht worden als een soort schietschijf tussen een stel dollen Serven en Kroaten te gaan staan; de tijd van huursoldaten is toch al lang voorbij?' Gezien in het licht van de artikelen 97 en 98 van de Grondwet nog niet zo'n vreemde vraag. Immers in deze artikelen worden de taken van de Nederlandse krijgsmacht beschreven, namelijk: 'het verdedigen van het eigen grondgebied en het behartigen van de belangen van de staat'.

In het geval van voormalig Joegoslavië is wellicht te verdedigen dat het in het belang van de staat is dat het conflict zich niet verbreid. Zonder te beweren dat militairen daar geen nuttig werk zouden kunnen doen, moet je toch wel over veel fantasie beschikken om aan te geven waar in

Cambodja de belangen van de Nederlandse staat liggen.

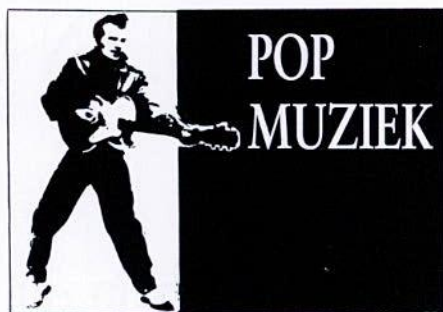
■ Fundamentele discussie

Op 6 juni 1944, de dag van de invasie in Normandië, zijn naar schatting 10.000 tot 12.000 militairen gesneuveld aan geallieerde kant. Achteraf, gezien de doelstelling, de kans van slagen en het resultaat, aanvaardbaar? Tenminste zullen deze factoren in de afwegingen vooraf ook in de huidige omstandigheden een belangrijke rol moeten spelen. Het 'neutraal' optreden van VN-militairen heeft de risico's in het algemeen tot nu toe beperkt; indien actief met militair geweld wordt opgetreden zal dit ongetwijfeld veranderen.

Ter Beek kan natuurlijk zijn geruststellend 'aanvaardbaar risico' rustig uitspreken zolang er een breed maatschappelijk draagvlak voor uitzending van militairen bestaat, maar ik denk dat de mate van maatschappelijke onrust, die al of niet ontstaat als er slachtoffers vallen, de thermometer voor dit begrip zal worden.

Zonder te willen beweren dat er in acute situaties geen noodhulp zou moeten plaatsvinden, lijkt het mij dat de structurele (ontwikkelings)hulp aan Oost-Europa en de derde wereld fors moet worden opgevoerd, teneinde stabiele situaties te verkrijgen, in plaats van een peperdure luchtmobiele brigade uit de grond te stampen voor rampenbestrijding.

Henk Bos
Lid Humanistisch Vredesberaad
Voorzitter Landelijk Beraad
Vredesorganisaties

BETTY SERVEERT

PALOMINE (BRINKMAN RECORDS)

De groep Betty Serveert (inderdaad genoemd naar Betty Stöve) lijkt bezig aan een onstuitbare opmars in de popwereld hier en over de grens. De groep deed deze zomer van zich spreken via een succesvol optreden in New York, tijdens het jaarlijkse New Music Seminar. Nu, bijna een half jaar later, is het debuutalbum *Palomine* uitgekomen op het Nijmeegse Brinkman Records (niet genoemd naar de bekende fractieleider) een feit. Het album komt behalve op het Europese continent, ook uit in Groot Brittannië (op het vermaarde 4AD label) en in de Verenigde Staten (via Matador Records).

Betty Serveert is een gitaarband die door de critici wordt geplaatst in het gebied rond Dinosaur Jr., Neil Young en Sonic Youth, terwijl soms een vergelijking met de Pretenders wordt gemaakt. De muziek is aan de ene kant uitgelaten, agressief en luid. Anderzijds is ze ook heel beheerst en lieflijk soms. Deze twee kanten staan op een aangename manier met elkaar op gespannen voet, waardoor de muziek bijzonder intens is. Die spanning is niet in de laatste plaats het gevolg van het feit dat Betty Serveert een vrouwelijke zangstem kent. Carol van Dijk's stem contrasteert met het ongepolijste gitaargeluid. Maar als het er op *Palomine* wat ruiger aan toe gaat, ondergaat haar stem een verandering van lieflijk en meisjesachtig naar agressief en ruig. Dat gebeurt onder andere in een van de toppers van het album, het uptempo nummer *Kid's Allright* en in songs als *Healthy Sick* en *Sundazed to the Core*. In de meeste van de andere nummers zoals *Palomine* en *Brain-Tag* gaat het er wat rustiger aan toe.

Carol van Dijk is overigens verantwoordelijk voor vrijwel alle teksten op *Palomine*. De composities zijn het produkt van de gehele band. Onder meer in het melodieuze *Tom Boy*, dat op single is verschenen, laat de groep horen haar muzikale klassiekers te kennen, overigens zonder de eigen originaliteit te verliezen. De songs zijn stuk voor stuk boeiend. Het album kent geen zwak moment. Met Betty Serveert heeft Nederland een nieuw ijs in het internationale popvuur. De groep bestaat naast Carola van Dijk (zang, gitaar) uit Peter Visser (gitaar), Berend Drubbe (drums) en Herman Bunschoek (bas).

GUIDO BELCANTO

PLAISIR D'AMOUR (EMI)

Uit een geheel ander vaatje tapt de Belg Guido Belcanto. Zijn wortels liggen in het levenslied, het Franse chanson en het mediterane sentimentele lied. Een van zijn belangrijkste helden is Jacques Brel, een Vlaming die voor het grootste deel in het Frans zong. Belcanto's album *Plaisir D'Amour*, zijn derde, bevat slechts twee Franse liedjes tegen negen Nederlandse. Muzikaal laat hij zich begeleiden door het Orchestre D'Amour waarin accordeon, bandeon, klarinet, viool en contrabas een belangrijke rol spelen.

Guido Belcanto
PLAISIR D'AMOUR

Guido Belcanto bedient zich in zijn liedjes veelvuldig van de methode der overdrijving. Hij zingt vol vuur over passie en liefde, maar zet de luisteraar daarna, door zijn ironie op het verkeerde been. Zo bezingt hij zijn liefde voor Eveline met de woorden: 'Het was passie, hevig als de donder, wilder dan de wildste orkaan, passie, blind als Stevie Wonder, dieper dan de diepste oceaan'.

Toch is Belcanto diep serieus, hij meent alles wat hij zingt. Wie hem afgelopen jaar zag optreden in de Nederlandse schouwburgen kan daarvan getuigen. Hij woonde lange tijd in Antwerpen en voelt zich uitermate aangetrokken tot de rand van het bestaan, tot de rode lichten, de hoeren en de smart die de liefde veroorzaakt. De poelen van verderf maken zijn creativiteit

wakker. En als hem de centen ontbreken om de hoeren te bezoeken slaat Guido met evenveel gemak de hand aan zichzelf, zo kunnen we vernemen in het lied *Libido en Lege Portemonnee*: 'De daad der zelfbevlekking is niet steeds negatief, ze leidt niet tot vruchtverwerking, is uiterst anti-conceptief. Het is door de band genomen een daad van enige tristesse, maar het is veiliger dan condomen ter preventie van AIDS.' Voorts laat hij ons weten: 'Ik kan mij goed aan mezelf vergrijpen, er is maar één ding dat eraan schort. Ik kan mezelf niet... ik kom vijf centimeter tekort.'

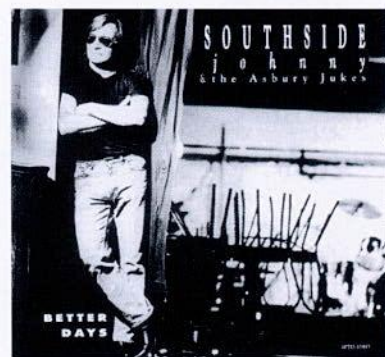
SOUTHSIDE JOHNNY &

THE ASBURY DUKES

BETTER DAYS (IMPACT RECORDS)

Een oude rot in het popvak die nooit echt doorbrak, maar die ook nooit echt weg is geweest, is Southside Johnny. Ruim een jaar geleden kwam zijn laatste album uit. In november en december van het afgelopen jaar deed hij Nederland aan voor een toernee. Songs van *Better Days* vormden de hoofdmoot van het materiaal dat hij op de Nederlandse podia vertolkte. Het eerste album van Southside Johnny dateert van 1976. Intussen heeft hij er samen met The Asbury Dukes meer dan tien op zijn naam staan. Southside Johnny is net als Bruce Springsteen afkomstig uit New Jersey en behoort samen met onder meer Little Steven tot een clubje mensen dat regelmatig met 'the Boss' muziek maakt. Dit driemanschap werkte ook in het kader van Southside Johnny's *Better Days* samen. Little Steven produceerde het album en schreef een groot aantal nummers, terwijl Bruce Springsteen het nummer *All the Way Home* leverde en meezingt op *It's been a long time*.

De muziek van Southside Johnny is vergelijkbaar met die van Springsteen, met het belangrijkste verschil dat Southside Johnny's muziek dicht bij de rhythm and blues blijft en een tikkeltje melodieuzer is. Daarmee werkt de muziek van Southside

meer aanstekelijk dan die van 'The Boss'. Little Steven heeft *Better Days* een vette productie meegegeven en de blaaspertijen klinken bijzonder 'soulful'. Bijzonder aanbevolen songs zijn *All I needed was you*, *Better Days* en *Right the Night Away*. Ook al is Southside Johnny een rockveteraan, hij swingt nog als een trein. Check 'm out!

Paul Rutten

THE MIGHTY MIGHTY BOSSTONES IS GEEN G

"We proberen een sfeer te creëren waarbinnen iedereen zich op zijn g

"De lang verwachte tweede release van de Mighty Mighty Bosstones op Taang! Records zal de wereld bewijzen wat de jongens zelf al lang wisten; zij zijn de besten", blies de Amerikaanse platenmaatschappij van de Mighty Mighty Bosstones hoog van de toren. Dat schiep verwachtingen. De cd *'More Noise And Other Disturbances'* bleek inderdaad van verrassende kwaliteit en met de vrolijke ska-basis kwam je de zomer wel door. Maar toen werd het herfst en moesten de Bosstones gaan bewijzen dat hun nummers meer waren dan leuke zomerdeuntjes voor liefhebbers van alternatieve muziek. En dat deden ze met een Europese tournee, tevens een mooie gelegenheid om de band uit te horen over hun arrogante stellingname.

"We vinden dat we echt goed zijn, anders waren we hier niet. We zouden stuk voor stuk wel betere dingen met onze levens weten te doen wanneer de band niet goed was. Aan de andere kant zijn we altijd weer verbaasd dat er mensen komen opdagen om naar ons te kijken. Waarom zou er hier iemand komen? We zijn nooit eerder in deze stad geweest. Maar als we straks de zaal inkomen, staan er wel een paar honderd mensen. Daarmee prijzen we onszelf gelukkig", zegt Bosstones-saxofonist Kevin Lenear voor het optreden in het Nijmeegse Doornroosje.

De Mighty Mighty Bosstones zijn, hoe kan het ook anders, afkomstig uit het Amerikaanse Boston. De kern van de band bestaat uit acht leden, waarmee de groep door Europa trok. Tijdens cd-opnamen wil met name de blazerssectie nog wel eens

worden uitgebreid. Op het podium waren ze, naast Kevin Lenear, echter in de volgende bezetting te zien: Tim Burton (saxofoon), Dicky Barrett (zang), Joe Sirols (drums), Joe Gittleman (bas), Nate Albert (gitaar), Dennis Brockenborough (trombone) en Ben Carr als podiumbeest, publieks-bespeler en achtergrondvocalist.

Kevin en Nate nemen plaats rond de tafel in de riante tourbus van de groep. Er worden wat grappen gemaakt met de rest van de band en de crew, maar na een tijdje zijn ze klaar om wat vragen te beantwoorden.

■ Satan's Ska

Waar komt de term *'Satan's Ska'* vandaan en wat betekent het voor jullie?

Kevin: "Dat is iets wat de platenmaatschappij heeft bedacht als typering voor

onze muziek. We zijn geen duivelsaanbidders of zo."

Nate: "Het is de muziekstijl die we spelen. We proberen ons te onderscheiden van gewone ska-bands. In onze muziek vind je ook rock, hardcore en metal terug."

Er zijn tegenwoordig talloze 'crossover'-bands, maar geen enkele andere groep voegt stijlen op jullie manier samen. Dat maakt jullie een vrij originele band.

Kevin: "Dat komt omdat de meesten van ons niet zulke goede muzikanten waren toen we begonnen. Dus speelden we dingen die binnen onze technische mogelijkheden lagen. We kwamen al snel uit bij ska, hardcore en punkrock. Naarmate we beter werden destilleerden we daar één geluid uit."

Alle Bosstones zijn van oorsprong afkomstig uit de hardcorepunkscene. Dat beschouwen ze dan ook als hun roots. Daarnaast zijn ze enorme ska-fans. Voeg dat samen met de verschillende andere muzikale voorkeuren die ze stuk voor stuk hebben en je hebt het plaatje compleet.

"Niemand binnen de band beschouwt zichzelf als een ska-jongen of als een echte metalhead. We houden van allerlei soorten muziek en we vinden het leuk dat we met het door elkaar spelen van stijlen een breed publiek weten te trekken. Tijdens onze optredens kunnen heavy metal-fans, ska-fans,

The Mighty Mighty Bosstones: "Wij proberen mensen dichterbij elkaar te brengen. Dat is onze politiek."

FOTO'S RANDY HUGHES

ONE SKA-BAND

voelt"

punks, skins en mensen van verschillende rassen en leeftijden samen een toffe tijd hebben. We proberen een sfeer te creëren waarbinnen iedereen zich op zijn gemak voelt", licht Kevin de uitgangspunten van de Bosstones toe.

■ Studenten

In het nummer 'They came to Boston' gaan jullie met het refrein 'I was here before they came - I'll be here long after - Don't want to share, but it seems clear - That I'm gonna have to' anders nogal tekeer tegen studenten. Worden zij niet uitgesloten van dat prettige sfeertje?

Kevin: "Dat is ironisch bedoeld. Het is vanuit het gezichtspunt van een oude, vastgeroeste inwoner van Boston geschreven. Wij hebben geen hekel aan studenten. Het zijn veelal onze trouwste fans. Studenten en toeristen maken het stadsbeeld juist levendig. Boston is de meest Europese stad in de Verenigde Staten en het zwermt er van studerende en vakantiegangers. Het is een oude stad met een rijke geschiedenis. Dat zorgt ervoor dat het de enige stad is die te vergelijken is met de steden hier."

Het is opvallend dat jullie ondanks een punk-achtergrond geen politieke teksten schrijven. Waarom niet?

Nate: "Soms gaat het over 'small-politics'."

Kevin: "Ja, politiek met een kleine p. Gewoon over het leven. Op grotere schaal zijn er wel dingen waar we het met z'n allen over eens zijn, zoals 'racisme is slecht' en 'elkaar pijn doen is slecht', maar wanneer het gedetailleerder wordt, lopen de

meningen binnen de groep nogal uiteen. Bovendien zien we de Mighty Mighty Bosstones niet als een forum om onze politieke standpunten naar buiten te brengen. We hebben echter niets tegen bands die dat wel doen."

Nate: "Veel politieke bands zien hun eigen standpunten als onaantastbare waarheid. Daarmee creëer je groepen en drijf je mensen uit elkaar. Wij proberen mensen juist te verenigen, dichterbij elkaar te brengen. Dat is onze politiek. Wij hoeven niet op een doos te klimmen en uit te schreeuwen dat we geen racisten zijn en geen enge extreemrechtse mensen. David Lee Roth zou dat moeten doen."

Hou je niet van David Lee Roth?

Nate: "Jawel, maar ik heb hem horen zeggen: 'Ik laat geen politiek doorsijpelen in mijn muziek.' Op die manier weet je nooit waar hij staat. Bij ons is het vrij duidelijk, maar David Lee Roth, een rijke blanke vent..."

Maar je bent toch wel een fan van zijn muziek? Jullie hebben Van Halen's 'Ain't Talkin' 'Bout Love' op jullie recente ep ter ondersteuning van de tour gezet?

Nate: "De reden daarvoor was dat we in de buurt van Boston voornamelijk werden gezien als een ska-band. Ze koppelden ons tijdens optredens telkens aan ska-groepen. Een manier om te laten zien dat we niet alleen maar een ska-band zijn, is het coveren van Aerosmith, Metallica en Van Halen. Daarom hebben we die ep uitgebracht."

Kevin: "Ik dacht dat we dat nummer deden omdat je wist hoe je de riff moest spelen."

muziek en onze fans."

Een ander stukje 'imagebuilding' is de tekening van de bulldog met horens die in jullie bandlogo staat. Creëer je daarmee geen agressieve image?

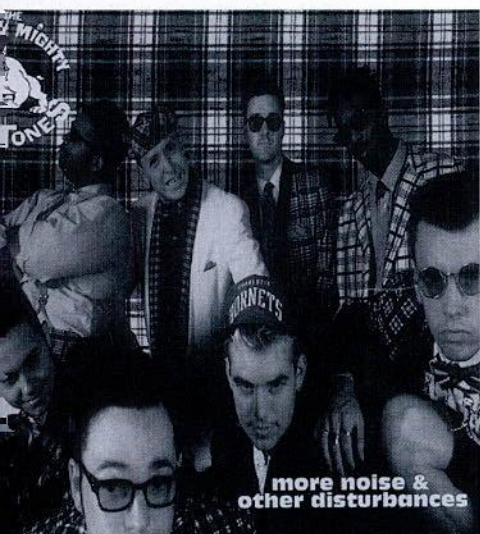
Nate: "Niet in Amerika. Daar is het alleen maar een hond. Tot een paar dagen geleden wist ik niet dat die tekening hier in Europa wordt geassocieerd met voetbalvandalen. Het ging ons alleen maar om een ruig image. Net zoals onze muziek moet overkomen. Het heeft niets te maken met geweld, die link is puur toeval."

Dan vindt zanger Dicky dat hij te lang zijn mond heeft moeten houden en laat hij, alvorens het podium op te stappen, nog even weten wat zijn plaats binnen de Bosstones is.

"Ik ben arrogant en ik ben een hooligan. Als ik naar de tandarts ga, kan hij een knal krijgen. En wanneer mijn haar geknipt moet worden, ram ik de kapper in elkaar. Maar ik hou van mijn publiek. Dat zijn ook allemaal hooligans, maar ik hou van ze."

Gelukkig verraadt de blik in zijn ogen dat hij er geen woord van meent.

Marco van Nek

■ Ruitjes

Waar komt dat 'plaid'-image van jullie vandaan? (De Bosstones hullen zich op het podium in Schotse ruitstof)

Kevin: "Dat hebben we ook gedaan om van het ska-image af te komen. Wat is er meer anti-ska dan het dragen van de lelijkste jaren zeventig 'plaidpakken'? En het is tegelijkertijd ook absoluut geen rock'n'roll-outfit. De platenmaatschappij heeft er een mooi verhaaltje omheen verzonnen. Het zou het bij elkaar komen van alle kleuren symboliseren. Net als onze

VEILIGHEID

Een tijdje geleden riep minister van justitie Hirsch Ballin de levensbeschouwelijke organisaties in Nederland op een actievere rol te gaan spelen bij de criminaliteitsbestrijding. Die organisaties houden zich immers bezig met vragen op het gebied van normen en waarden. Ze zouden meer kunnen doen aan de versterking van het besef van wat wel en niet door de beugel kan in de samenleving.

Ik ga er vanuit dat de minister niet bedoelde dat de levensbeschouwelijke organisaties nu het doorgeefluik van normen van de overheid moeten worden, maar meer nadruk moeten gaan leggen op de algemene fatsoensregels, je houden aan de wet, je beschaafd gedragen.

Inderdaad kunnen de levensbeschouwelijke organisaties, van welke 'richting' ook,

voor hun aanhang benadrukken dat meespreken over normen en waarden in de samenleving impliceert dat ieder zich in de samenleving opstelt als verantwoordelijk en beschaafd burger. Als je je niet houdt aan de - op democratische wijze tot stand gekomen - regels van de samenleving, kun je immers moeilijk vragen dat de samenleving naar jou luistert wanneer je wat wilt zeggen over waarden en normen. Je kunt zeer kritisch zijn over bepaalde waarden, normen en regels, maar zolang ze gelden in een democratisch land, moet je je eraan houden. Als je dat wilt, kun je ze juist door die democratie veranderen. Alleen door zo met de democratie om te gaan kan er levensbeschouwelijke vrijheid bestaan.

Een heel andere vraag in dit verband is, of de toename van de criminaliteit inderdaad

zo alarmerend is als de minister meent. Gemeten over de laatste decennia wel, maar als we wat verder terugkijken, naar de 18e en de 19e eeuw, dan kun je stellen dat wij in grote veiligheid leven. In de twee vorige eeuwen had de (christelijke) levensbeschouwing een veel sterkere positie in de samenleving, maar toch kon bijvoorbeeld een hele krant elke dag gevuld worden met 'sappige', vreselijke berichten, uitsluitend over ernstige misdaden in alleen maar Groot-Brittannië. In Engeland waren er ook inderdaad dagbladen die gevuld werden met uitsluitend verslagen van gruwelijke misdrijven.

Dat onze maatschappij veel veiliger is dan die van eeuwen terug, heeft minder te maken met de kracht en inzet van levensbeschouwelijke organisaties op het terrein van normen en waarden, dan met de welvaart van mensen en met hun burgerschap, hun actieve deelname aan de democratie. Het spijt me voor de minister, maar minder armoede en meer inspraak zullen eerder leiden tot afname van de criminaliteit dan oproepen van de kerken en het Humanistisch Verbond om de regels te respecteren.

Freek Pol

"HET BED DEUPT NIET. DAÁR LIGT
HET AAN, DENK JE NIET?"

"VANDAAG MAAR LIEVER NIET AL TE
INGEWIKKELD, TOM"

Nog veel te leren in de liefde

Het reservoir waaruit tekenaar/schrijver Peter van Straaten put heeft kennelijk de afmetingen van een oceaan. Niet alleen verschijnen er aan de lopende band boeken van zijn hand (ik denk inmiddels al zo'n slordige vijftig!) maar ze zijn nog goed ook. Het knappe van deze duivelskunstenaar is niet dat hij tekent en schrijft, maar dat hij met heel weinig inkt heel veel weet uit te drukken.

Een prachtig staaltje van zijn kunnen laat hij (voor de zoveelste keer) zien in de recent verschenen bundel tekeningen 'Zo beter?', tekeningen over het bedrijven van de liefde en min of meer een vervolg op de bundel 'Doe ik het goed?'. Voor wie meent (uit onwetendheid, stoerheid, enz.) dat vrijen het allermooiste is - ik heb het niet over wat het ook kan zijn - wat zich tussen twee mensen kan

afspelen zal bij het doorkijken en lezen van het boekje van een koude kermis thuiskomen. Het is (ook nu weer) lang niet allemaal plezier wat de klok slaat in bed. Erg veel bijgeleerd hebben de mannen (en vrouwen) onder de 'klamme lappen' niet. Uit de bijschriften bij de tekeningen blijkt dat er nog steeds veel langs elkaar heen wordt gevreesd: 'Zit je er nou al in?', 'Goed, doe nu het licht maar weer aan, dan kan ik verder lezen', 'Sorry, ik was met mijn gedachten ergens anders', 'Je was zeker niet zo in de stemming', enz.

Verbluffend sterke waarnemingen die met name bij mannen nogal zullen aankomen. Leuk geschenk om je partner (m/v) kado te doen! Peter van Straaten: Zo beter? De Harmonie, Amsterdam 1992. 56 blz. f 12,50. (WH)

DE VERKLEURING VAN OOGKLEPPEN

In een democratie mag de politie alleen geweld gebruiken tegen demonstranten als die bijvoorbeeld benzinebommen gooien naar 'buitenlanders'. Niemand zal het de politie kwalijk nemen dat met traangas geprobeerd wordt om die gewelddadige demonstranten tegen te houden. Als het uit de hand loopt, zal de politie gebruik mogen maken van vuurwapens. Maar geen commandant zal opdracht geven om demonstranten dood te schieten. In Roemenië gaf dictator Ceaucescu vier jaar geleden opdracht om op ongewapende demonstranten te schieten. Journalisten stonden erbij en de camera's lieten de bloedbaden zien. En wij zaten voor onze televisietoestellen ademloos toe te kijken. De kranten hielden de dictator en zijn troepen verantwoordelijk. Niemand gaf de demonstranten de schuld. Geen krant schreef dat de demonstraties 'onverantwoordelijk' waren.

Vorig jaar stonden journalisten ook met hun neus boven op de bloedbaden in Zuid-Afrika, zoals in september in het thuisland Ciskei. Correspondent Eric van Ees was er bij en hij vertelde in het NOS-Journaal, dat het ANC de schietpartij had uitgelokt. Ook de krant, Het Parool, vond het een 'onverantwoordelijke actie'. De demonstranten hadden niet de grens over mogen gaan. Want het ANC had kunnen weten, dat de veiligheidstroepen van Oupa Gqozo's zouden schieten.

■ Grenzen

Net als destijds de Roemenen gaan nu de Zuidafrikanen de straat op om het einde van de dictatuur te bespoedigen. Dat kan in Zuid-Afrika alleen als de thuislanden worden afgeschaft. Voor de Zuidafrikanen zijn de thuislanden uitgesproken dictatoriale producten van de apartheid. De demonstranten tegen Ceaucescu wisten dat zij risico's liepen en wij bewonderden hun moed. Maar volgens president De Klerk, Het Parool en Eric van Ees hadden de Zuidafrikaanse demonstranten de grens van Ciskei niet over mogen gaan: 'Je doet zoiets toch niet zonder toestemming? Bovendien had een rechter dat verboden.'

De grenzen van de thuislanden zijn internationaal nooit erkend, dus de zwarte Zuidafrikanen hoefden zich daar niet aan te houden. Tegelijkertijd zijn die grenzen de bescherming van de vier re-

actionaire thuislandleiders (Ciskei, Qwaqwa, Bophuthatswana en KwaZulu) die met geweld hun eigen positie proberen te handhaven. Uit angst voor veranderingen willen zij de democratie tegenhouden. Dat zijn de thuislandleiders die De Klerk gebruikt om de bevrijdingsbeweging te verzwakken. En waarom zou zo'n rechter in apartheideland opeens onvoorwaardelijk gehoorzaamd moeten worden? Want die heeft net zoveel met recht te maken als een rechter onder Ceaucescu of onder Pinochet of onder Hitler.

■ Belangen

De vier omstreden thuislanden hebben weliswaar zwarte leiders, maar hun werkzaamheden zijn afgestemd op het blanke belang. De politieagenten, die de trekkers overhalen, zijn soms zwart, maar het zijn de blanke belangen die het politieke geweld in Zuid-Afrika in stand houden omdat zij

niets willen weten van een non-raciale democratie.

Als een journalist in Roemenië voor de televisie gezegd had, dat de Roemenen het aan zichzelf hadden te wijten dat zij werden doodgeschoten, was hem dat kwalijk genomen: 'laat hij alleen maar de feiten geven!' Over Zuid-Afrika mogen journalisten wel een mening geven. Ook al zijn zij blind voor de werkelijkheid, terwijl ze er met hun neus boven op staan.

Zo maken sommige journalisten zich nu al zorgen over de nieuwe Zuidafrikaanse regering van het ANC. Zo'n correspondent als Eric van Ees wil graag in Zuid-Afrika blijven wonen; hij heeft daar altijd prettig gewerkt zei hij voor de radio. Maar hij weet niet zeker of hij daar wel zal kunnen blijven. Hij is namelijk bang voor perscensuur als het ANC aan de macht komt. Dan kan Eric van Ees daar niet meer werken. Het is prettig dat journalisten grote waarde hechten aan de vrijheid van meningsuiting.

■ Censuur

Maar Van Ees' oogkleppen hebben hem steekblind gemaakt. Want hij is onder het apartheidstelsel al die jaren rustig blijven werken toen Zuid-Afrika de strengste censuurmaatregelen kende. Hij heeft zich daar bij neergelegd en hij piekerde er toen niet over om weg te gaan. En nu dreigt hij al met weggaan voordat hij daar reden voor heeft. Eric van Ees is vast een fatsoenlijk mens, maar hij heeft niet in de gaten hoe gemakkelijk de rassenwaan je redeneringen verkleuren. In de blanke politiestaat was de

bestaande alomvattende censuur voor hem geen belemmering, maar hij weet nu al, dat hij de censuur die hij voor de toekomst vreest niet zal kunnen aanvaarden.

Apartheids-censuur is niet minder erg dan non-raciale censuur.

Zuidafrikaanse demonstranten zijn niet minder moedig dan Roemeense demonstranten. En politie die schiet op ongewapende mensen, in Roemenië en in Ciskei, is altijd schuldig.

Karel Roskam

DE SCHILDPAD EN HET EI

Een reisverhaal uit Costa Rica

Het is één uur 's middags. We zitten nu al ruim twee uur langs de kant van de weg op een lift te wachten. Er is nog geen auto voorbijgekomen. De Hondurees-Nicaraguaanse grenspost ligt twintig kilometer verderop. Inwendig kook ik van woede. Vanmorgen werd ik op het busstation in Tegucigalpa zomaar door politie in burger aangehouden. Paspoortcontrole en bagagecheck. Wat een arrogante hufter. Net als die soldaatjes bij de talloze roadblocks. Ze zijn even groot als hun M-16 en blaffen op dezelfde manier.

Hé een auto. Verdomme, die klere Amerikaan rijdt door. Ik ga maar weer zitten. Het is om depressief van te worden. Begin een verschrikkelijke dorst te krijgen en een opkomende hoofdpijn. M'n pet ligt op de bodem van de Rio Dulce in Guatemala. Net als ik van m'n T-shirt een tulband maak, komt diezelfde Amerikaan langzaam achteruit terugrijden. Er gaat een raampje open en in onvervalst Nederlands wordt gevraagd waar de reis heen gaat. Wij zijn op weg naar Costa Rica. Maar het zou al mooi zijn als we kunnen meerijden tot Esteli, een plaats in Noord-Nicaragua.

■ Een lift

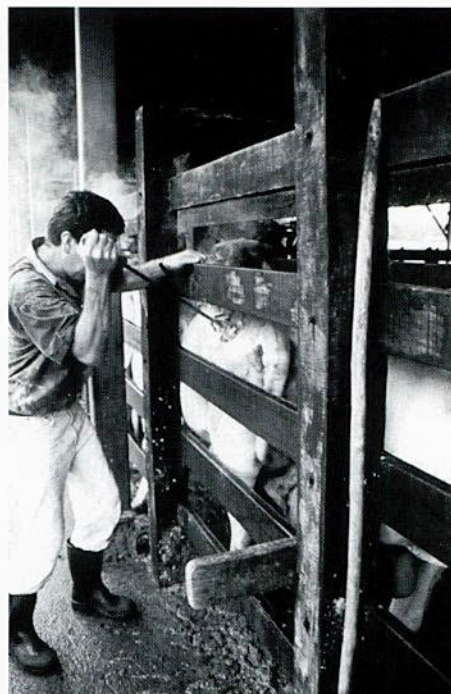
Het blijkt een Nederlands zakenechtpaar te zijn, die zich als pensionado's in Costa Rica willen vestigen. Ze zijn met de auto vanuit de States gekomen. Hetgeen bij mij respect afdwingt. Vooral omdat ze door El Salvador gekomen zijn, wat nu niet direct als veilig bekend staat. Elke keer als ze hem wilden aanhouden, zwaaide hij terug. Bij de grens begint het gedonder al. De zakenman wil geen beroep invullen op het douaneformulier. Hij heeft geen beroep en is ook niet gepensioneerd. De grenswach-

ten raken steeds meer geïrriteerd. Er ontstaat een soort van machtsstrijd. Waarom doet die vent niet normaal. Ik wil er niet meer bij horen. We moeten ook nog verplicht geld wisselen. Door de inflatie zijn we millionair.

Ik ben blij als we weer in de auto zitten. We overnachten met z'n vieren in Esteli. Het hotel accepteert alleen dollars. De zakenman gaat in discussie met de Sandinistische bedrijfsleiding. Uiteindelijk wordt het lokale geld geaccepteerd. Van de éne kant bewonder ik z'n lef, van de andere kant baal ik van z'n eigengereidheid. Het laatste is zo typisch Nederlands. Op de één of andere manier weet ik m'n ergernis goed te verbergen.

■ Ontwikkelingshulp

We kunnen meerijden tot onze eindbestemming San Jose, de hoofdstad van Costa Rica. De hotelmanager vraagt of we de kamer per uur of per nacht willen huren. Later in de nacht begrijpen we de betekenis van die vraag. In de kamer naast ons wordt de hele nacht om het half uur gedoucht. Het is duidelijk dat er hard gewerkt wordt. Mijn gebonk op de muren maakt geen in-

druk.

De volgende ochtend gaan we met een Amerikaanse peace-corps volonteer naar een klein dorpje niet ver van Carthago. Hij doet hier vrijwilligerswerk en is trots om ons het één en ander te laten zien. We treffen het, ze zijn bezig met de voorbereidingen van een dorpsfeest. Een heel varken wordt uit elkaar getrokken en smaakvol bereid. De armste vrouw mag de kop mee naar huis nemen. Zij heeft zeven kinderen en geen man. De jongste van die zeven is verwekt door de vorige volonteer. Hoewel hij haar wel een koe heeft nagelaten, heb ik toch een ander idee van ontwikkelingshulp.

■ Indiaans kerkhof

Na de maaltijd proberen we de bus naar Carthago te nemen. Niemand weet welke bus we moeten hebben. Uiteindelijk stap ik een soort van kantoortje binnen. De man achter het bureau weet ook niks van bussen. Hij nodigt ons echter uit om een kijkje te nemen op zijn boerderijen. Gretig gaan we daar op in. Eerst gaan we de aardappelvel-

'Onze' gulle veeboer...
...houdt zo'n tweeduizend stieren

FOTO'S BART HETEBRUIJ

den bekijken. Rondom de velden liggen grote stukken steen van eigenaardige vorm. Bij navraag blijkt het vroeger een Indiaanse begraafplaats te zijn geweest. Elke keer als er wordt geploegd komt er wel wat boven. Mijn suggestie er archeologen bij te halen, wordt verontwaardigd van de hand gewezen. Ten eerste mag er op dat stuk dan niets meer verbouwd worden en ten tweede heeft hij niet veel op met Indianen. Hij vindt het al erg genoeg dat zijn grootvader zo stom is geweest om met een Indiaanse vrouw te trouwen. Ten aanzien van zwarten is het in Costa Rica niet veel beter. Geconcentreerd aan de Atlantische kust mochten zij tot 1965 niet verder dan twintig kilometer landinwaarts reizen.

■ Stieren

De volgende dag gaat hij op inspectie naar z'n veehouderij in het noorden. Hier heeft hij zo'n tweeduizend stieren. Wij mogen mee. Onderweg stoppen we bij bijna elk café en restaurant. Ik moet van alles uitproberen. Een van de bij de wet verboden delicatessen is een schildpadei in een tobasco-achtig drankje. Ik wil het niet. Hij heeft al besteld. Uiteindelijk laat ik me overhalen door deze charmante macho. Het ei glijdt als een grote knikker door m'n keel. Ik walg van mezelf. Ik ben naar dit land gekomen om de natuur te bewonderen, niet om een bedreigde diersoort op te eten. De inspectie doen we te paard. Ik zit wat onvast te schommelen in het zadel van een muilrier. Een verschrikkelijke kater weerhoudt me er niet van het landschap te bewonderen. Het is nog half oerwoud met grote hagedissen en kleurige vogels.

Groepen stieren staan onder reusachtige laurierbomen. Het kappen gaat maar door. Wie interesseert het? Over een jaar moeten we terugkomen, dan is zijn huis aan de kust klaar. Met gemengde gevoelens nemen we afscheid van deze gulle veeboer.

■ Natuurparken

We besluiten nu maar te doen waarvoor we naar Costa Rica gekomen zijn, namelijk het bezoeken van natuurparken. Costa Rica is deel van de landbrug die Noord- met Zuid-Amerika verbindt. Om die reden treft men hier een zeer gevarieerde fauna en flora aan.

Het laatste park dat wij aandoen, bevindt zich in het noordoosten van Costa Rica. Met een heel oude DC 3 vliegen we van San Jose naar de plaats van bestemming. Nu nog één uur in de bus en dan zijn we bij playa Tamarindo. Op dit strand leggen de grote leatherback-schildpadden hun eieren. Het moet een uniek gezicht zijn.

's Ochtends ontbijten we op het strand met croissants en heerlijke koffie, vers gemaakt door een Belgische bakker. Hij geeft ons aanwijzingen hoe en waar we de schildpadden kunnen zien. 's Nachts steken we met moeite een snelstromende rivier over om op een ander strand te komen. Na zo'n twee uur te hebben gewacht, zie ik een grote zwarte schaduw op de vloedlijn. Ik durf niet direct m'n zaklamp te gebruiken uit angst dat ze zich omdraait en richting zee zwemt. Langzaam verheft zich iets groots en zwarts uit de zee. Het is een enorme twee meter lange leatherback. Kreunend zet zij zich met haar enorme schoepen af in het zand. Het lijkt een eeuwigheid te duren

voor zij haar plaats van bestemming gevonden heeft. Dan begint het graven.

■ Tranen

Dichterbij gekomen ontwaar ik tranen bij haar ogen. Als ik me opricht zie ik een viertal Costaricanen met jutezakken aankomen. Ze houden de zak onder de staart van de schildpad en vangen zo de eieren van dit weerloze dier op. Nu begrijp ik haar tranen en heb moeite met die van mezelf.

Ik probeer in gebroken Spaans een discussie aan te gaan. Vermoeid kijken ze naar weer zo'n gringo, die meer om de natuur dan om hun kinderen geeft. Ik voelde me een huichelaar. Was ik niet degene die zich had laten overhalen een schildpad-ei te eten.

Costa Rica, hoelang nog?

Bart Hetebrij

Afrekening met een tijdperk

Regisseurs van eigen bodem doen het af en toe lang niet gek buiten onze landsgrenzen. Weliswaar is George Sluizer van origine een halve Fransman, maar niettemin wordt hij toch beschouwd als een Nederlandse cineast. Zijn film *Spoorloos* werd internationaal bejubeld. Met *Utz* maakte Sluizer een produktie die veel Europese elementen in zich verenigt. Als dat de toekomst van het veel bediscussieerde begrip 'Europese film' wordt, dan hoeven we nergens bang voor te zijn!

Naar de roman *Utz* van de Brit Bruce Chatwin, waarvan er wereldwijd meer dan vijf miljoen zijn verkocht, maakte Sluizer een film die net zo kleinschalig en elegant is als het onderwerp waar het verhaal over gaat: Meissen porselein.

De film opent met een veiling in Wenen. Een oudere, gedistingeerde man, Utz, biedt een waanzinnig bedrag voor een porseleinen muzikantje. Een Amerikaan, die ook zijn zinnen op het kleinnood had gezet, haakt teleurgesteld af. Later raakt hij met de koper in gesprek en verzekert hem dat hij teveel voor het beeldje heeft betaald. Dan vertelt de man hem dat het porseleinen figuurtje het laatste exemplaar vormt van een heel orkestje. Hij heeft het nu dus compleet en de waarde is daardoor niet meer in geld uit te drukken...

Dit is het begin van een fascinerende vriendschap. Utz is een Tsjechische baron, laatste overlevende van een aristocratische

familie. Hij groeide op in een kasteel, bij zijn oma. Nu woont hij op een tweekamerflat. Hij is een verwoed verzamelaar van porselein, waarvoor zijn grootmoeder het fundament legde: van haar kreeg hij zijn eerste beeldje. Tijdens WO II en in de Stalinistische tijd wist hij veel topstukken te kopen van mensen die zich gedwongen zagen afstand van hun bezittingen te doen om te kunnen vluchten.

Eigenlijk had hij als vrijgezel onder het nieuwe regime maar recht op één kamer. Daarom is hij getrouwd met zijn dienstbode, Martha. Zij accepteert dat het huwelijk alleen is gesloten uit praktische overwegingen, alsook dat de flat vrijwel geheel is gevuld met vitrines waarin de adembenemende collectie van Utz is uitgestald.

De Amerikaanse verzamelaar die, na Utz' dood, de collectie graag mee overzee wil nemen, reist spoorwagens naar diens huis als er een telefoontje uit Praag komt dat Utz is overleden. Maar van het porselein is geen

spoor terug te vinden. De kijkers weten dan inmiddels dat Martha de medeplichtige is geweest van een even verbijsterende als spectaculaire verdwijning, waarmee Utz zijn schatten voorgoed tot zijn onvervreemdbaar bezit heeft gemaakt. En Martha houdt zich schuil in het boerderijtje waar ze na de dood van haar man heen is gegaan. De Amerikaan belt en klopt, maar ze doet niet open...

Utz vertegenwoordigt een tijdperk: dat van de onaantastbare aristocratie die zich het recht voorbehoudt om zich verheven te voelen boven wat zij als het gewone volk beschouwt. Tegelijkertijd is hij een hoffelijke, beminnelijke man met een passie voor schoonheid, onberispelijke manieren en veel gevoel voor humor. Daarmee is het verhaal meer dan alleen maar een anekdote over een verzamelaar, het is een stukje Europese geschiedschrijving geworden dat veel verder gaat dan die ene vertegenwoordiger van een voorbijperiode.

De film werd opgenomen op lokaties in en buiten Praag en in een studio in Hamburg. De porseleinen beeldjes zijn vrijwel allemaal originelen (waarde drie miljoen dollar), geleend van de fabriek nabij Dresden die ze ooit vervaardigde. Voor de titelrol liet Armin Mueller-Stahl, een Oost-Duitser die inmiddels ook in Amerika, na *Music Box* en *Avalon* een veelgevraagd acteur is, een grote Hollywood-rol schieten. Peter Riegert speelt de Amerikaanse verzamelaar. De onnavolgbare Ierse Brenda Fricker, die een Oscar kreeg voor haar rol als moeder van de spastische Daniel Day Lewis in *My Left Foot*, is Martha. De Brit Paul Scofield schittert in een kleinere rol als de vriend van Utz.

Utz is met toewijding en een vleugje nostalgie gemaakt, voortreffelijk gespeeld en doorsneden met net voldoende humor en gevoel voor betrekkelijkheid om de kijker toch geamuseerd naar huis te laten gaan.

Kan het mooier?

Leonore van Opzeeland

Brenda Fricker en
Armin Mueller-
Stahl in 'Utz'

FILM IN 'T KORT

SNEAKERS

De mogelijkheden van de computer als geheim en zeer gevaarlijk wapen worden uitermate boeiend uit de doeken gedaan in *Sneakers* van Phil Alden Robinson.

Aan het eind van de jaren zestig zijn twee jonge, sociaal voelende computerfreaks bezig bepaalde fondsen te herverdelen. Zo sluizen ze geld van de Republikeinse Partij naar de rekening van de Black Panthers! Ze worden betrapt door de politie. Eén van hen wordt gepakt, de ander duikt onder en neemt een nieuwe naam aan: Martin Bishop. Een kwart eeuw later is hij nog altijd in dezelfde branche bezig: hij staat aan het hoofd van een team gewiekste lieden met wie hij beveiligingssystemen test op hun betrouwbaarheid.

Op een dag wordt Bishop benaderd door twee mannen die op de hoogte zijn van het feit dat hij iets te verbergen heeft. Hij wordt onder druk gezet om een elektronische vinding van een jonge Oost-Europese geleerde te stelen, waarmee elke computercode kan worden gebroken. Samen met zijn zeer gespecialiseerde assistenten begint hij aan een operatie waarvan hij de draagwijdte niet kan overzien, en die hem uiteindelijk confronteert met zijn vroegere 'partner-in-crime', van wie hem was verteld dat hij in de gevangenis was overleden...

Hoewel *Sneakers* in feite over een loodzwaar onderwerp gaat (wereldmachten die elkaar een bepaalde chip betwisten, omdat ze daarmee onbeperkt toegang hebben tot alle vijandelijke wapensystemen) levert het script genoeg kleine grapjes op voor de nodige ontspanning. De film houdt tevens een waarschuwing in, reden waarom Robert Redford, altijd een idealist gebleven, graag bereid was de hoofdrol te spelen. Sidney

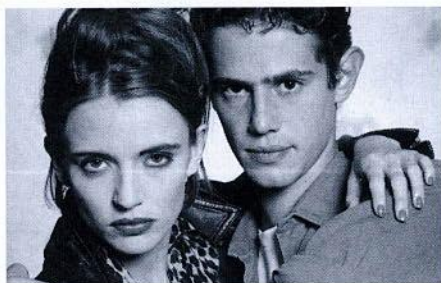
V.l.n.r. River Phoenix, Robert Redford, Dan Ackroyd en Sidney Poitier in *'Sneakers'*

Poitier, River Phoenix en Dan Ackroyd zijn subliem als de leden van het sneaker-team, Ben Kingsley speelt een prachtige dolgedraaide geleerde. De schrijvers van het scenario kregen indertijd al een Oscar-nominatie voor *Wargames*, waarin een jongen met zijn computer onbedoeld bijna een wereldoorlog ontketent.

VALS LICHT

De roman *Vals licht* van Joost Zwagerman vertelt over de fascinatie van een bleu studentje uit de provincie voor een prostituee die aan de overkant van zijn Amsterdamse huurkamer haar beroep uitoefent. Hij zoekt contact en al snel mag hij mee naar haar huis. Maar dat de grote stad vol gevaren is wordt duidelijk als blijkt dat het meisje geld schuldig is aan twee onderwereldfiguren. Zelf is ze ook niet erg eerlijk tegen haar onschuldige aanbiddertje. Theo van Gogh heeft het boek nu verfilmd en het resultaat is zoals alle films van deze

Ellik Bargai en Amanda Ooms in *'Vals licht'*

tegendraadse cineast: bij vlagen stuitend grof, bij vlagen adembenemend mooi. Voor de hoofdrollen koos hij twee vrijwel onbekende sterretjes, bijrollen liet hij spelen door zijn parapedaardjes Cas Enklaar en Tom Jansen. Zij leveren de sterkste scènes in de film, die al met al weer een zeer herkenbaar Van Gogh-produkt is geworden.

CITY OF JOY

Een jonge Amerikaanse arts moet machteloos toezien hoe een patiëntje onder zijn handen sterft. Hij kan de frustratie niet aan en reist naar India, op zoek naar zichzelf. Wat hij vindt is een Britse verpleegster die zich met de moed der wanhoop inzet voor een lepra-centrum. Als ze hoort dat hij me-

Patrick Swayze in *'City of Joy'*

dicus is, probeert ze hem over te halen om voor haar te komen werken. Hoewel hij daar in het begin weinig zin in heeft, ontdekt hij langzamerhand dat er in deze gruwelijke stad meer voldoening te vinden is dan in de smetteloze kliniek in Amerika, waar hij eigenlijk nooit met plezier heeft gewerkt.

Ondanks een aantal behoorlijk sentimentele zijlijnen en een flinke dosis geweld is *City of Joy* toch een heel genietbare film, niet in de laatste plaats doordat er oprecht en geloofwaardig wordt gespeeld. Sexy Patrick Swayze heeft het zich met zijn rol als arts in de sloppenwijken van Calcutta, die tijdens de natte moesson zelfs bijna door de rivier wordt verzwoegen, niet gemakkelijk gemaakt. En gelukkig heeft regisseur Roland Joffe niet Michelle Pfeiffer gevraagd voor de rol van de verpleegster, maar de al wat oudere, gevulde Engelse actrice Pauline Collins die precies weet wat er van haar wordt verwacht.

THE CUTTING EDGE

Ambitie, teleurstelling, succes en liefde zijn de ingrediënten van *The Cutting Edge*. Een

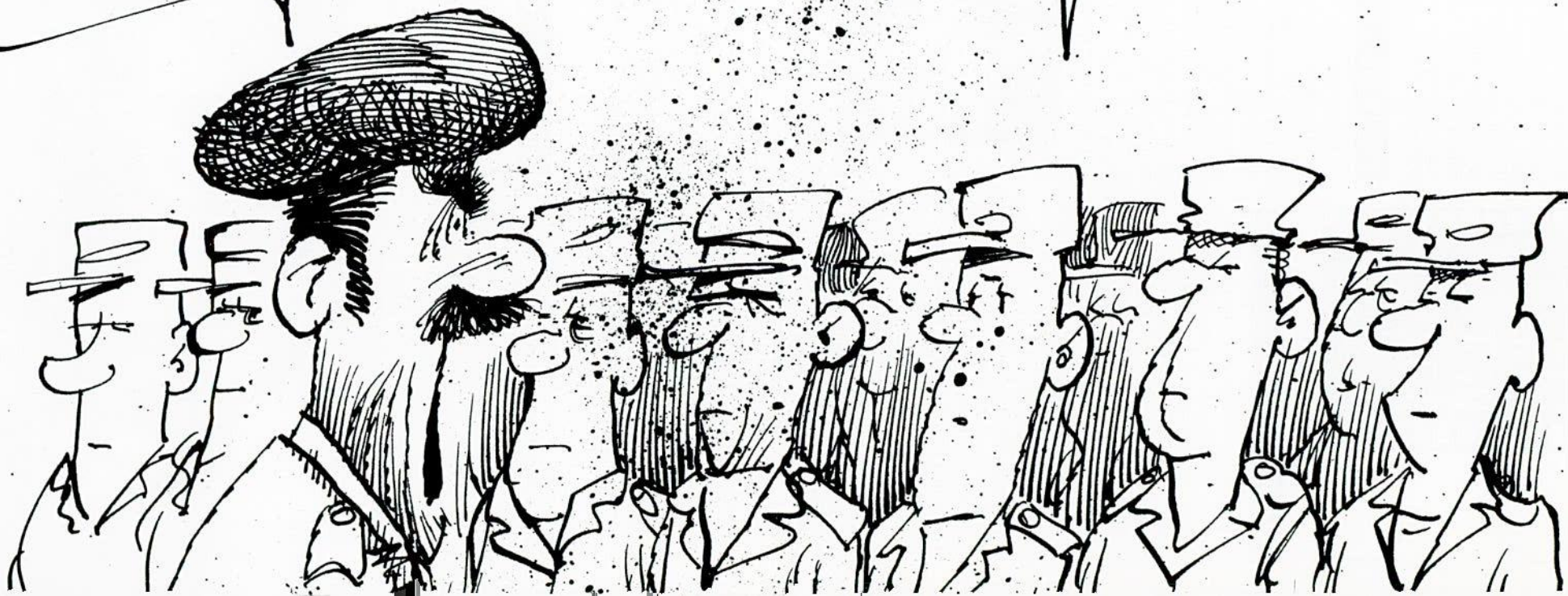
Moira Kelly en D.B. Sweeney in *'The Cutting Edge'*

jonge, elegante kunstrijdster is zo verwend dat geen partner het bij haar uithoudt. Een bonkige ijshockeyer raakt geblesseerd, zodat hij geen wedstrijden meer kan spelen. Haar coach nodigt hem uit om eens met haar proef te komen rijden. Aanvankelijk botert het niet tussen de twee, maar ja hoor, aan het slot Olympisch Goud plus een verlovingsring. 't Klinkt allemaal vreselijk, maar dankzij een zeer creatieve cameraman, veel schitterende ijsscenes en heel aardig acteerwerk van D.B. Sweeney en Moira Kelly werd de film toch een verrassend onderhoudend tussendoortje. Moet kunnen.

L.v.O.

EN WELKE ORDERS
WORDEN DOOR ONS
DIRECT EN STIPT
OPGEVOLGD?
VAN ONZE...

HORMONEN!

?

VRAGEN STAAT VRIJ

Een heel beladen thema:

De risico's verbonden aan een VN-uitzending.

Grote aarzeling: Zijn de risico's acceptabel?

Terechte angsten: voor beschietingen, uitzichtsloze ellendige leef- en werkomstandigheden, verwondingen, geestelijke en lichamelijke verminking, de onherroepelijke dood.

Toch...

hadden we diezelfde aarzeling en angst toen we nog over oost-westconflicten dachten? Daar concepten en strategieën bij ontwierpen (en oefenden) waar sprake was van honderdduizenden doden; en nucleaire fall-out en besmetting.

Toch...

hadden we diezelfde aarzeling toen we samen met grote broer Amerika deelnamen aan de Golfoorlog? Een oorlog waarin het risico bestond dat chemische en nucleaire strijdmiddelen gebruikt zouden worden.

De strijd in Joegoeslavië. Honderdduizenden zijn op de vlucht. Op dit moment bedreigt dit conflict nog niet onze eigen veiligheid; economisch heeft het westen er weinig last van.

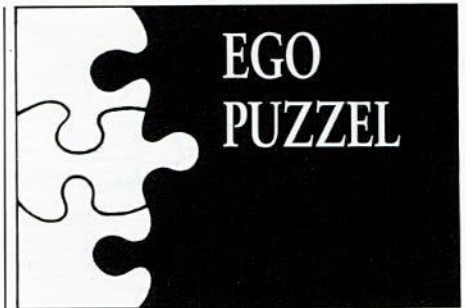
Moeten we onder ogen zien dat we inderdaad weinig risico's willen lopen als we er geen direct belang bij hebben?

Moeten we onder ogen zien dat onze verontwaardiging over uithongering, gebrek aan elementaire verzorging, levenslange psychische en lichamelijke verminking van mensen... dat die verontwaardiging groter is wanneer onze eigen belangen geschaad worden?

Moeten we onder ogen zien dat - ook wanneer de meest elementaire regels van menselijke beschaving en internationaal oorlogsrecht met voeten worden getreden - we niet gemotiveerd zijn tot het geven van hulp en bescherming?

De risico's zijn immers te groot?

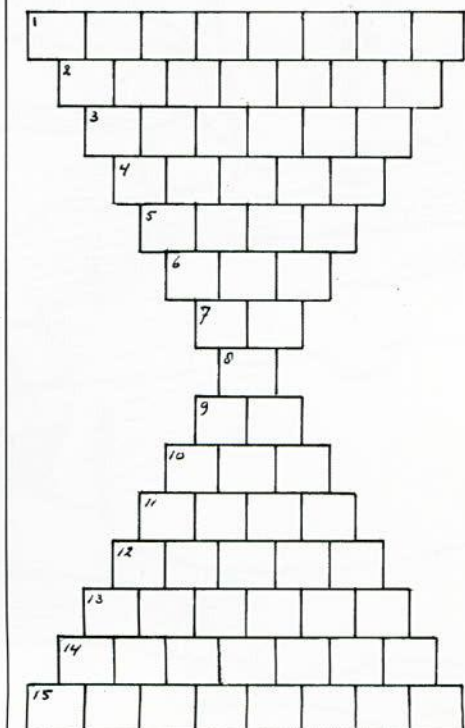
Steven

Zandloper

De oplossing van de vier beroepen die gevonden konden worden in de visitekaartjes in het vorige nummer luidt: lerares, dirigent, exporteur en kinderjuffrouw.

Hierbij weer eens een zandloper, waarvan elk woord bestaat uit dezelfde letters als het voorgaande, eerst min één en later plus één letter. De omschrijvingen luiden als volgt: 1-boeiend (8 letters), 2-aantrekken (7), 3-keukengerei (6), 4-pech (5), 5-meisjesnaam (4), 6-als 5 (3), 7-als 6 (2), 8-klinker (1), 9-totaal (2), 10-bier (3), 11-minderjarige (4), 12-dunner haar (5), 13-negerhutten (6), 14-kerkgezangen (7), 15-als 5 (8).

Een ontkenning doet een ontkenning teniet, zo hebben we allemaal ooit eens geleerd.

Toch zat de deur van dit cafetaria (op Vlieland) echt op slot.

DE VOLLE LAAG VOOR MARCO VAN BASTEN

Over de bestrijding van het toenemende voetbalracisme

'Pontius Pilatus'. Zo noemde de Italiaanse krant Corriere della Sera Marco van Basten. En een ander dagblad kwalificeerde hem als de 'bekende a-politieke sporter, het type dat met alle winden meewaait'. Il Messagero: 'Het slag mensen dat geen boodschap heeft aan de buitenwereld en daarom des te gevaarlijker is. Want voetballers als Van Basten zijn de afgoden van de arbeidersklasse en geven de supporters een verderfelijk voorbeeld.'

Ongemeen fel waren de reacties op de onverschilligheid die Marco van Basten aan de dag legde tegen het (ook in Italië) toenemende voetbalracisme. Het navrante was dat Van Basten zich die kritiek op de hals haalde in een reactie op het voorstel van een ploeg- en landgenoot. Ruud Gullit dus. Die stelde voor om voetbalwedstrijden te staken als naar het oordeel van de scheidsrechter het racistisch gedrag op de tribunes zekere grenzen overschreed.

Er zat natuurlijk een duidelijke zwakte in dat voorstel en die zwakte werd dan ook terstond belicht. Een banaan, geworpen in de richting van een zwarte speler, moest daar de grens getrokken? Of moest pas echt worden opgetreden en gestaakt, als door toeschouwers werd opgeroepen tot daadwerkelijk geweld tegen spelers? Bij opmerkingen dus als 'Dood aan de Joden', zoals die in Nederland soms te horen zijn, of 'Slacht de negers', zoals op Italiaanse tribunes wordt gehoord?

■ Strengheid in Amerika

In Amerika zijn ze sinds geruime tijd bijzonder streng. In 1987 werd een vooraanstaand honkbal-manager uit zijn functie gezet, omdat hij had beweerd dat zwarten minder geschikt waren voor het leiden van een club. En nog onlangs werd een vrouwelijke perschef van zo'n club voor de rechter gedaagd, omdat ze het woord 'nikkers' had gebruikt. Racistisch geschreeuw op Amerikaanse tribunes kwam al zelden voor, maar ongetwijfeld is dat ook ingedamd door de krachtige instructies die Amerikaanse stadionbewakers al vele jaren geleden kregen. In Amerika zou niet de nadruk zijn gelegd op de zwakte van een voorstel zoals Gullit dat lanceerde. Daar is de opdracht om daders snel en duidelijk te straffen.

■ Europa lankmoediger

Europa is ondanks haar geschiedenis lankmoediger. Althans, was lankmoediger. Onder invloed ook van het in Duitsland herlevende neonazisme en racisme, is het besef dat gewoon moet worden ingegrepen, snel sterker geworden. Het is de vraag of een Nederlandse voetbalmagenaar als

Cees den Braven nog even gemakkelijk zou weggelaten met zijn discriminerende uitlatingen. En hoe kort geleden zijn die gedaan?

Bondscoach Libregts vergaloppeerde zich een paar jaar eerder en haalde zich terecht de gram van Gullit op de hals, maar de directe consequenties van zijn denigrerende opmerkingen bleven uit. Waarschijnlijk

zouden ze nu tot maatregelen hebben geleid.

De mate van bewustmaking en signalering van voetbalracisme speelt dus een belangrijke rol bij het bestrijden ervan. Nog maar kort geleden werd van 'officials' als Den Braven en Libregts gezegd: ach, ze bedoelen het eigenlijk niet kwetsend, het ontshoot ze, iedereen zegt wel eens iets verkeers. En van toeschouwers die zich bezondigen aan racistisch gedrag, werd vergoelijkend gemompeld dat ze niet beter wisten.

■ Gullit gaf signaal

Dat laatste mag in sommige of misschien wel veel gevallen nog steeds opgaan, maar dat is nog geen reden om puur wangedrag te tolereren. Belangrijker is echter, en Amerika heeft dat kennelijk al lang ingezien, dat van 'autoriteiten' in de sport wel bewustzijn en verantwoordelijkheidszin mag worden verwacht. En tot die autoriteiten behoren ook de (ster)spelers. Ook al zou een voorstel zoals Gullit dat deed bij uitvoering onpraktisch blijken, dan nog is de signaalwerking ervan onmiskenbaar. Waarschijnlijk heeft de stellingname van Gullit zelfs meer invloed dan welke politieke of strafrechtelijke beslissing ook.

■ Lakse reactie Van Basten

Treurig is het dan als juist de vedette Van Basten zich volkomen indifferent toont en zegt dat het niet zijn schuld is dat de wereld zo in elkaar zit. Een zo lakse en laffe opstelling van iemand die zijn enorme inkomen dankt aan 'het publiek', verschaft dat publiek bijna een alibi om de beest uit te hangen. 'Het loopt zo'n vaart niet', voegde hij er aan toe, waarmee hij aangaf zelfs de recente (Duitse) geschiedenis niet te kennen en het niveau van sommige voetbalsupporters te benaderen.

Kennelijk schrok Van Basten. Lutteleden na alle commentaren ontkende hij zijn onverschilligheid. Die ontkenning werd ook in de Italiaanse pers weggemoffeld. Dat valt die pers aan te rekenen, want het is belangrijk als een Van Basten in zo'n belangrijke zaak op zijn schreden terugkeert. En wie weet heeft hij het inderdaad anders bedoeld. Dan zou dat voor de kranten nog meer reden zijn geweest voor een duidelijke rectificatie.

Maar ook dat neemt niet weg dat Van Basten in eerste instantie reageerde als een leeghoofd en dat hij niet ten onrechte de volle laag kreeg.

Hans van Wissen

LEZERS SCHRIJVEN

Den Haag, 2 november 1992

Geachte redactie,

Naar aanleiding van het artikel 'Arubaanse militie verwacht duidelijkheid' (juli/augustusnummer), zou ik graag als vertegenwoordiger van de overigens niet met naam genoemde belangenvereniging willen reageren.

In augustus 1986 is er na vele jaren van onduidelijkheid een regeling getroffen voor de Caraïbische militairen.

De volwaardige rechtspositie werd opgenomen in de onderscheidenlijke landsverordeningen van Aruba en de Nederlandse Antillen. Kortheidshalve wil ik volstaan met een opsomming van die onderwerpen die in bijzondere mate van toepassing zijn op de langdurig vrijwillig dienende dienstplichtigen. Voor de kaderleden zijn de volgende maatregelen getroffen.

a. Een suppletie-regeling die moet garanderen dat, voor de vrijwillig nadienende dienstplichtige Caraïbische militairen,

(die op dat moment dienden) hun huidige netto Nederlandse militaire inkomsten voor de toekomst gegarandeerd wordt.

b. Een overbruggingsregeling die een inkomen garandeert tussen het ontslag op 45-jarige leeftijd en pensionering op 55-jarige leeftijd.

De regeling houdt in:

- het eerste jaar 90% van de laatstgenoten bezoldiging;
- het tweede en derde jaar 80%;
- het vierde en vijfde jaar 70% en daarna 60% tot de pensionering op 55-jarige leeftijd.

c. Pensioen vanaf het 55-ste levensjaar, hetgeen neerkomt op 70% van het salaris voor ontslag op 45-jarige leeftijd.

d. Voor de tijd dat de Antilliaanse en Arubaanse vakantiewetgeving niet wordt uitbetaald, zal uitsluitend aan de huidige aangehouden kaderleden een vakantie-uitkering op Nederlands niveau worden uitbetaald, zulks uiterlijk tot het moment van leeftijdsontslag (45 jaar).

e. De huidige aangehouden kaderleden zullen tot het moment van hun leeftijdsontslag een vergoeding voor extrabeslaglegging ontvangen op voet van de regeling voor vergoeding voor extra beslaglegging zoals die geldt of zal gelden voor Nederlandse dienstplichtigen.

Voorts is aan de betrokken regeringen voorgesteld:

- de periode voor de nog resterende afbouw van het éloignement te verdubbelen onder overeenkomstige aanpassing van het relevante percentage;
- duidelijkheid te scheppen over eventuele toekomstige carrièremogelijkheden voor de aangehouden kaderleden

(d.m.v. een organisatie-onderzoek);

- de looptijd in de rang van korporaal te stellen op 13 jaar en 3 maanden;
- te bezien of de looptijd in de rang van eerste luitenant kan worden verkort.

De voorstellen zijn door de 3 regeringen aanvaard. Ook de officieren van het Antmil-kader zijn akkoord gegaan met deze regelingen.

In augustus 1986 werd de raamregeling vastgesteld en was het zaak om de uitvoeringsbepalingen tot stand te brengen.

Het georganiseerd overleg dienstplichtigen (het GOD) zou het gremium zijn waar overleg gevoerd moest gaan worden.

Het GOD is echter nooit echt goed van de grond gekomen. Als VBZ/VBM zijn wij medeverantwoordelijk geweest bij - en voor - de totstandkoming van de rechtspositie Antilliaanse en Arubaanse militairen.

Als VBZ/VBM kunnen wij wel willen dat er goed overleg gevoerd moet worden, daar zijn echter meerdere partijen voor nodig. Daarnaast is het goed om eens te kijken hoe lang het in Nederland geduurd heeft voordat partijen gewend waren aan hun rol. Wij hebben de meest betrokken bewindslieden herhaaldelijk al dan niet via het ambtenarenkorps en de marineleiding gewezen op de niet bevredigende situatie.

Met vriendelijke groeten,

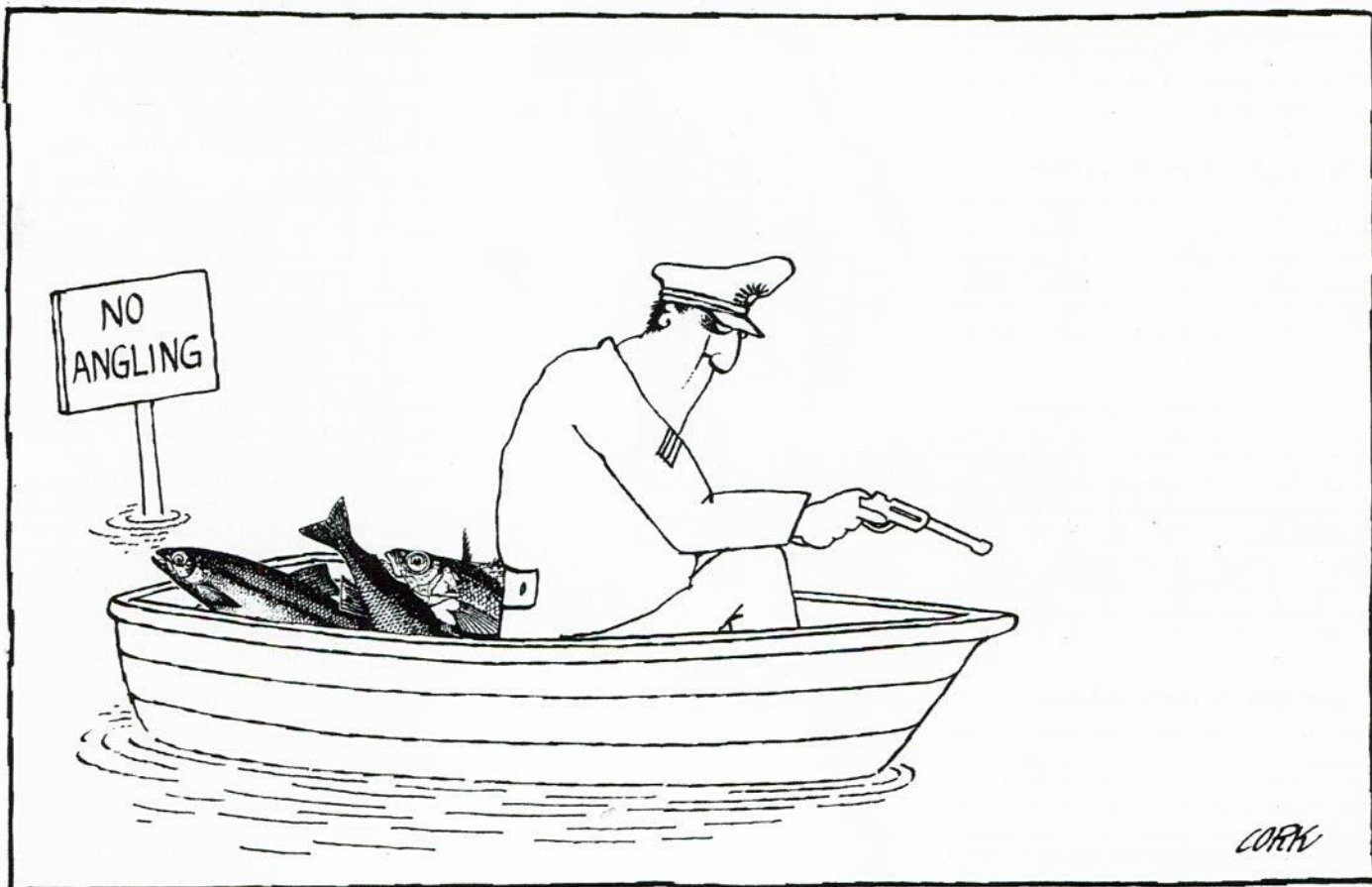
NAMENS HET ALGEMEEN BESTUUR

w.g.

J.W.H. Golsteijn

voorzitter VBM

Vereniging Belangenbehartiging Militairen

ZAPPEN WE MAAR DOOR?

De door onszelf ingevulde werkelijkheid

Kippevel, jeuk, slapend been, sterretjes voor je ogen, roos, kleurenblindheid, hikken. Hoe gaat dat nou precies? Ik bedoel maar, van de natuur van ons eigen lichaam weten we eigenlijk nauwelijks iets af. Maar wat geeft het. Zolang het goed gaat is er niets aan de hand. We redden ons wel en behoeven ook niet alles te weten.

Iedere werkelijkheid is maar relatief. Het kan bijna niet anders dan dat er maar één werkelijkheid is, maar iedereen ervaart die op zijn/haar eigen manier. Er is bijna ook niet tegenop te zien, te horen, te ruiken, te voelen, te proeven, te bezintuigen. In en om ons eigen lichaam en ook in de grote en kleine natuur om ons heen. Wie er over nadenkt, ziet de onverschilligheid opdoemen. Het baltsgedrag van huismussen, de huidverzorging van de egel, het voedingspatroon van de lintworm, de stampers en stempels van teer guichelheil, het zal allemaal wel.

■ Dun schilletje kennis

Op school zijn we het vaak al een beetje zat geworden. Al die kennis, al die weetjes, al die complete computergestuurde informatiesystemen, steeds méér in een wereld die opener is dan ooit, meer doordrongen van wetenschap, van techniek, van economie. Door de onvoorstelbare hoeveelheid kennis kan iedere persoonlijke kennis maar een heel dun schilletje van het geheel zijn. Knappe bol of leeghoofd, in die zee van kennis maakt het niet eens veel uit. Het is ook niet zo erg, heel veel mensen kunnen met een beetje minder uitstekend leven.

Met name jongeren zuigen kennis gemakkelijk op. Maar essentieel is het niet: het gevoel, de beleving, de ervaring is voor hen veel belangrijker. En wie ontkent dat er tegenwoordig heel wat te beleven is? Je hoeft er niet voor naar een opgewonden houseparty en je hoeft ook al niet op zaterdagavond naar de broeierige verveling van de Rotterdamse Lijnbaan. De ware heel persoonlijke aktie en het gewoon maar afwachten wat het leven brengt. Twee uitersten. Daartussen zit meestal het gewone leven en dat is vaak al enerverend genoeg. Aan mogelijkheden geen gebrek. Het is dus maar waar je een keus maakt in een wereld van overmaat.

■ De afstandbediening

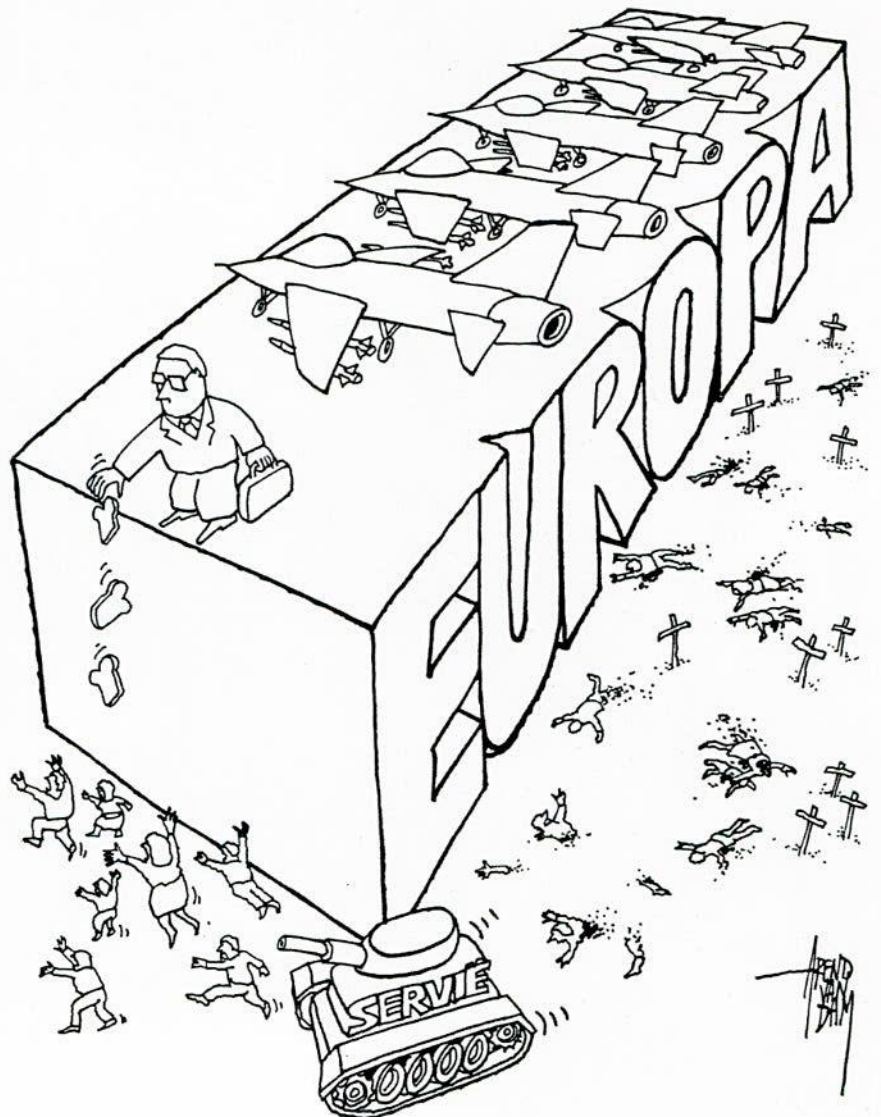
Keuzen betekenen verschillen. Zie de afstandbediening van de tv. Het ligt allemaal heel dicht naast elkaar, maar het kunnen toch werelden van verschil zijn. Zappen op 19 kanalen, kies maar uit: een spelshow op

het even moeilijk als gemakkelijk om van de wereld, de door onszelf ingevulde wereld, kennis te nemen. Zo kan de wereld rustig vergaan, terwijl we toch nog een prachtige documentaire over de Braziliaanse roodgestreepte kolibri zien, het liefdespaar in de smartlapfilm oprukt naar het grote geluk, de koelkast in de STER-spot overvol is.

■ Lopen voor je leven

Voor de tv zien we wat met kennis, informatie en ervaringen in het algemeen speelt: er is een onverbiddelijke selectie. Om iets aardigs, nuttigs, iets bevattelijks over te

Duitsland 2, een speelfilm op de BRT, een documentaire over Somalië op de BBC, een discussieprogramma over de vrouw in de kerk op Nederland 3, een kookrubriek, het plaatselijk lokaaltje, fascisme in Duitsland. Soms blijven we even hangen, maar meestal zappen we onverbiddelijk door op weg naar nog wat beters. De 19 kanalen maken

houden, moer er veel overboord. Wat dan overblijft is voor buitenstaanders vaak nauwelijks te snappen. Het kijken naar oorlogs-, misdaad- en griezelfilms bijvoorbeeld. Of het je eindeloos lichamelijk afbeulen in fitnessclubs of in duurloopsport. Fiction en werkelijkheid liggen inderdaad vlak naast elkaar. Om de ervaring van 'onze jongens' in Joegoslavië maar even te nemen: martelingen en honger dáár hebben iets van de griezelfilms en veel Joegoslaven lopen tegenwoordig wel heel anders hard voor hun leven. Het gaat in dat soort landen om situaties waar, onvoorstelbaar anders dan bij ons, leven en dood dwars door elkaar lopen. Onbekende werelden, waarin hoofdvoorwaarden van leven als eten, drinken, slapen, veiligheid en warmte plotseling onzeker kunnen zijn. Voor ons toeschouwers toch vaak, ligt de grens van wel of niet willen weten veelal duidelijk. Heel bewust laten we het beeld aanstaan, de indrukken en de kennis op ons afkomen. Of zappen we snel verder in een poging tot zelfbescherming, als het al geen onverschilligheid is?

■ Teveel onaardigs

Een heel natuurlijk proces eigenlijk als we ons wat onttrekken. Er is misschien wel te

veel onaardigs in de grote wereld. Ieder van ons voelt toch iets meer voor harmonie, geborgenheid, vrede. Er zit iets natuurlijk aan dat afstand nemen, aan die bewuste of onbewuste onverschilligheid. Bij planten en dieren zien we niets van medelijden, mededogen, medeleven. Het leven gaat verder, zo is daar meestal de praktijk. Tot er in tijden van droogte, hongersnood of ander onheil zoveel kapot is, dat het allemaal een beetje ophoudt.

Vanzelfsprekend, individuele dieren onder vinden narigheid, ellende, hebben gevoel. Maar wat is weten, kennis, overzicht houden in de natuur? Alleen groepsdieren kennen iets wat wij verantwoordelijkheidsgevoel noemen, springen af en toe voor elkaar in. Voor de rest is het toch vaak iets van heel persoonlijk overleven. Dat overleven baseert zich op instinct, ervaring in een onvriendelijke wereld door talloze generaties overgedragen. Het recht van de sterkste, zeggen ze. Maar zelfs de sterkste, de echte survivor, is afhankelijk van een omgeving die een plant, een dier op z'n minst in staat stelt als soort te overleven.

■ Oppassen geblazen

Vraag blijft dus of we alles moeten weten. Antwoord is nee, gewoon al omdat 'alles'

onmogelijk is. Moeten we dan 'veel' weten? Ook niet, want je kunt het heel lang zonder al te veel kennis uithouden. Moet je dan 'iets' weten? Ja, liefst wel. Niet alleen weten, maar ook kunnen, beheersen. Al is het maar in je eigen vak, om je in deze steeds ruwere samenleving staande te houden. Is interesse, belangstelling voor een aantal zaken zinvol? Jazeker, al is het maar voor de variatie en om gemakkelijk te kunnen kiezen. Is onverschilligheid goed? Soms, om je af en toe overleend te houden vooral, als een soort natuurlijk mechanisme om niet te veel over je heen te krijgen. Is onverschilligheid wijs, verstandig? Nee, althans. Het maakt mensen vooral kwetsbaar, juist omdat we in de loop van de eeuwen veel van onze instincten verloren hebben. Al behoeven we zelden bang te zijn, het is wel oppassen geblazen. Goed naar je zelf luisteren en vooral om je heen kijken dus. Naar je eigen lichaam luisteren, bij jeuk of al te veel pijn in de maag. Kennis opdoen, luisteren naar wat anderen zeggen. Toch maar. Een uitsluitend door onszelf ingevulde wereld kan plotseling toch te eng, te naar binnen gekeerd blijken.

Frits Maas

Judith Herzberg wordt wel beschouwd als de belangrijkste hedendaagse toneelschrijfster van Nederland, maar misschien kan dat ook wel van haar dichterschap worden gezegd. In elk geval is ze - naast o.a. Ida Gerhardt, Elly de Waard en Ellen Warmond - één van de belangrijkste Nederlandse dichters van deze tijd. En de brede positieve waardering voor haar poëzie zou best iets te maken kunnen hebben met de 'begrijpelijkheid' ervan. Want wars van grote woorden en quasi diepzinnigheid zijn haar gedichten vanaf de eerste bundel, *Zeepost* (1963), tot het vorige herfst verschenen *Zoals*. Zelf zei ze daarover (in een interview in *Hervormd Nederland* van 25-1-1986): 'Een heleboel grote en belangrijke zaken - daar heb ik geen woorden voor, die kan ik niet beschrijven. En ik voel ook niet de neiging daartoe'. Maar Herzberg mag dan geen Grote Levenswaarheden formuleren over 'het leven', 'de liefde' of 'de dood' - zoals Maaïke Meijer stelt in haar proefschrift over Nederlandse dichters 'De Lust tot Lezen' (Sara/Van Gennep, Amsterdam 1988) - zij raakt die onderwerpen wel degelijk aan. Op háár manier, met een pure poëtische eenvoud, die haar werk juist zo bewonderenswaardig maakt. En die gevoelige trefzekerheid is niet veranderd in Herzbergs poëzie. Wat een geluk. Judith Herzberg: *Zoals*. De Harmonie, Amsterdam 1992. 60 blz. f 24,90. (FS)

LIEDJE

Het duurt altijd langer dan je denkt,
ook als je denkt
het zal wel langer duren dan ik denk
dan duurt het toch nog langer
dan je denkt.

Het is altijd veel duurder dan je denkt,
ook als je denkt
het zal wel duurder worden dan ik denk
dan wordt het toch nog duurder
dan je denkt.

Het kost meer moeite dan je denkt
ook als je denkt
het zal wel veel meer moeite kosten
dan ik denk
dan kost het toch meer moeite
dan je denkt.

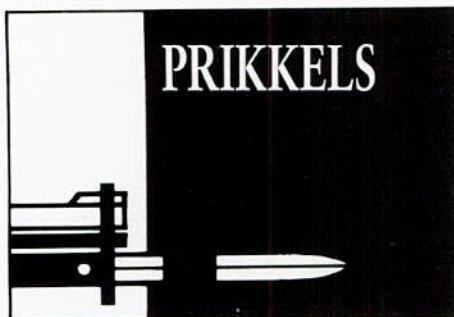
Het duurt veel korter dan je denkt
ook als je denkt
het zal wel korter duren dan ik denk
dan duurt het toch
nog korter dan je denkt.

VERASSING

Een vrouw van zesenzeestig
doet een draad door een naald.
D.w.z. probeert. Nu weer
wil de draad niet, buigt,
splitst zich, vervaagt,
dan weer lijkt er nauwelijks
een oog in de naald, (zo er al
een oog in zit dan is dat
erg smal, en scheef)
de naald beweegt,
beeft, alsof bang
voor die draad,
maar de draad is zelf
ook niet zo zeker -
Boven haar komt
iemand met een bom gevlogen.
Een jongen. Precisie.

AFSCHEID

Het afscheid komt er alweer aan
op hele oude benen.
De treden van de dagen
worden dagelijks hoger.

PRIKKELS

SOLDAATJES

Het aantal soldaatjes was bepalend voor het aanzien in de kring van vriendjes. Menig man heeft als kind languit op het vloerkleed gelegen bij de uitstalling van zijn eigen leger. Je had soldaatjes van tin, maar de mooiste waren toch die van klei beschilderd in de juiste kleuren.

Jaloers was je wanneer je bij een vriendje thuis ging spelen en tot de ontdekking kwam dat hij aanzienlijk meer manschapen had. Immers wie de meeste soldaatjes kon inzetten, had het sterkste leger. Hoe groter het leger, hoe meer generaals, kolonels, kapiteins en sergeanten-majoor je kon benoemen. Jouw rang als generaal had daardoor bij vriend en vijand meer aanzien.

Dat lag ook ten grondslag aan het verzet van de hoogste landmachtbaas, de generaal Couzy. Hij gaf als zijn mening in NRC/Handelsblad dat het onverstandig zou zijn de dienstplicht af te schaffen. Het advies van een commissie die deze zaak moest bestuderen van de minister, was al eerder met hetzelfde advies gekomen. Doch na het uitkomen van het advies ging het erop lijken dat de minister een andere koers ging varen. Dat bleek ook na het kabinetsberaad over dit punt met als beslissing het beëindigen van de dienstplicht.

Toen gebeurde er iets opzienbarends. Het advies van de commissie en de mening van de generaal stonden dus haaks op het kabinetsbesluit. De generaal kreeg opdracht om per fax de media te informeren dat hij persoonlijk solidair is met deze politieke beslissing. Wij als volk mochten eens denken dat de generaal een militaire coupe zou voorbereiden. Dat kwam voort uit de frustratie van de defensievoorlichting. Zo kon een ieder weer rustig gaan slapen.

De generaal had natuurlijk gelijk, daarom was zijn knieval overbodig. Hij dacht aan al die gezinnen van generaals en kolonels, waar vader tijdens de kerstdagen thuis komt met de mededeling dat hij een ander baantje moet gaan zoeken. De wachtgeldregeling wordt ook afgeschaft, dus dat is meteen aan de slag in de kassen van het Westland. Terecht dat hij als baas van het landmachtbedrijf zich daar zorgen over maakt.

Op het vloerkleed speelden we met minder soldaatjes net zo leuk verder. Niemand at er een boterham minder om.

Cor Out

1993

Hoe ziet de herstructurering eruit,
sturen ze mij of jou de laan uit?
Plaatsen ze me over of zenden ze me uit, hoe ziet 1993 eruit?

Niemand kan mij er iets over zeggen,
ik moet me bij die onzekerheden neerleggen.

De mobiele brigade moet opgericht,
die staat wel volledig in het licht.

Ik sta in de schaduw van die miljoenen
en zal me ermee moeten verzoenen.
Je kan toch studeren en diploma's gaan halen!
Maar van wie krijg ik de tijd en wie zal het betalen?

Ik vind het oneerlijk!
Het jaar 1999 lijkt me heerlijk,
alles is dan hopelijk achter de rug
en misschien heb ik m'n zekerheden weer terug.

Daphne

METEN MET TWEE MATEN

Weet u wat een terrorist is? Een terrorist is iemand die andere mensen terroriseert. Er is een oneindige hoeveelheid definities van terrorisme en terrorist. Een kenmerk is veelvuldig aanwezig: het gaat om uitermate kwalijke lieden die door middel van moord en doodslag politieke doelen willen bewerkstelligen. Terroristen zijn er dan ook om doodgeschoten te worden door het geregeld leger of de politie.

Nu is er een groot probleem met die terroristen: soms in de loop der tijd blijken zij aan gedaantewisseling onderhevig. Hij of zij die eerst een terrorist was wordt dan vrijheidsstrijder in een enkel geval, als de aanvankelijke terroristen de oorlog winnen worden het net als Soekarno bevriende staatshoofden die je niet straffeloos mag beledigen.

Willem van Oranje was ooit in Spanje ogen een kwalijke terrorist, om van die Geuzenbenden maar te zwijgen. Misschien is de beste definitie van terrorist nog: hij of zij die door de betreffende regering terrorist genoemd wordt.

■ Turkse Koerden

Als we de Turkse regering moeten geloven wordt dit land geterroriseerd door de terroristen van de PKK, de Koerdische Arbeiders Partij.

Nog niet zo lang geleden werd slag geleverd, waarbij 200 PKK-strijders de dood vonden. Een veertienregelig krantenberichtje maakte melding van het feit dat 5100 mensen gedood zijn sinds de PKK haar campagne voor een onafhankelijke Koerdische staat in het Zuidoosten van Turkije begon. En de Turkse premier Demirel heeft meegedeeld voor het Koerdische probleem geen andere oplossing te hebben dan alleen de militaire. Dat

wil zeggen de oplossing bestaat uit het met geweld neerslaan van de Koerdische oppositie.

En dat is nogal wat. Dat betekent dat de Turkse centrale regering meent dat slechts door middel van de wapenen de Koerdische kwestie kan worden opgelost, alhoewel het gaat niet zozeer om de Turkse regering als wel om de nationale veiligheidsraad die in deze bepalend is en die raad bestaat uit militairen.

Nu wonen er 12.000.000 Koerden in Turkije. Dat wil zeggen zo'n kwart van de bevolking - in meer of mindere mate politiek bewust - zal voor de macht die uit de loop van het geweer komt moeten wijken. Natuurlijk betekent het streven van de Koerdische Nationale Beweging en haar gewapende arm, de PKK, een ernstige bedreiging voor de centrale regering. Het gaat immers om een vruchtbaar gebied in het Noorden, rijk aan mineralen en strategisch van belang met betrekking tot Irak en de diverse GOS-republieken. Men wil overigens niet alleen een eigen onafhankelijke staat, maar eventueel met Koerden uit andere landen een eigen groot Koerdistan stichten.

■ Burgeroorlog?

De Koerden in Turkije worden dus geweld-

dadig aangepakt; aan de grote massa militairen die in het noorden is gelegerd worden nog eens 120.000 soldaten toegevoegd. Tegelijkertijd maken de Koerden in Irak gemene zaken met de Turken bij het bestrijden van Turkse Koerden. De Koerden in Irak zijn immers van Turkije afhankelijk als het gaat om de luchtmachtbasis in Turkije die Amerikanen mogen gebruiken om Saddam van de Iraakse Koerden weg te houden.

En ook, met name in de winter, zijn de Koerden in Irak afhankelijk van de gaten in de Turks-Iraakse grens, waardoor voedsel en materiaal hun weg naar Koerdisch Noord-Irak vinden. In Turkije wordt zodoende de basis gelegd voor een grootschalig militair treffen: een burgeroorlog waarbij Joegoslavië misschien wel kinderspel zal blijken te zijn.

Maar onze regeringen liggen kennelijk niet wakker van de toekomstige burgeroorlog, die in feite al begonnen is. Ondanks het belang dat men aan crisissignalering en crisispreventie hecht, wordt met betrekking tot NAVO-lid Turkije weinig of niets ondernomen.

Onze minister van Buitenlandse Zaken, aldaar op bezoek in september vorig jaar, deelde toen mee dat hij de zorg van de Turkse regering over de toenemende terreur van de Koerdische Arbeiders Partij deelde. Van den Broek zei na afloop van zijn bezoek dat hij niets in een internationaal waarnemersteam voor Zuidoost-Turkije zag om aldaar de mensenrechten te bestuderen. In tegendeel, al bij de aanvang van zijn bezoek verklaarde de bewindsman: "Turkije is een land dat tijdens de Golfoorlog schouder aan schouder met Nederland heeft gestreden: het is binnen de NAVO de belangrijkste verdediger op de Zuidoost-flank geweest en vormt na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie de brug tussen Europa en de Centraal-Aziatische Republieken." "Europa heeft Turkije even hard nodig als Turkije Europa," aldus Van den Broek.

■ Tijdbom

Maar als we iets *niet* nodig hebben, dan is dat een nieuw grootschalig conflict aan de rand van Europa, een conflict met de mogelijkheid tot escalatie over de grenzen van het Turkse rijk.

En wat wij ook niet moeten doen in Europa is met twee maten meten, één voor de buitenwereld en één voor onszelf en de bondgenoten: twee maten met betrekking tot het kiezen van oorlog als oplossing voor problemen. Dat lijkt toch wat hypocriet. Want oorlog is overal hetzelfde en het leed van de Turkse en de Koerdische ouders die hun kind als gesneuveld soldaat of gedood terrorist kwijt raken zal ook wel hetzelfde zijn. De dood meet maar met één maat en dat zou onze minister van Buitenlandse Zaken misschien ook moeten weten. Trouwens alle Westerse regeringen zouden zich dat moeten realiseren; regeringen, die zich wel en terecht zorgen over Abchazië maken, maar als het om de Turkse tijdbom gaat graag de andere kant op kijken.

Leon Wecke

Koerden arriveren in opvangcentrum in Noord-Irak

FOTO SJAAK BREURS

THELONIOUS MONK

Hogepriester van de jazz

Op 17 januari a.s. is het elf jaar geleden dat Thelonious Monk overleed, één van de meest markante persoonlijkheden die de jazz ooit heeft gekend. Hij stond tevens mede aan de basis van de Bebop, de stijlrichting die rond 1942 werd ontwikkeld en nu, een halve eeuw later, nog steeds actueel is. Over Thelonious Monk, die als mens, pianist en componist volstrekt origineel was, gaat dit artikel.

The lonious Sphere Monk werd op 10 oktober 1917 te Rocky Mount in North Carolina geboren, maar verhuisde reeds op 4-jarige leeftijd naar New York, waar hij opgroeide in de wijk San Juan Hill, een conglomeraat van rassen en muziekstijlen. Over zijn jeugd is niet zoveel bekend.

■ Autodidact

Hij leerde zichzelf piano spelen en onderging duidelijk invloeden van musici als Earl Hines, Art Tatum en James P. Johnson. De laatste woonde bij hem om de hoek. Monk was dus een echte autodidact en pas later zou hij zijn aanvankelijke gebrek aan muziektheoretische kennis via een studie aan de beroemde Juilliard School of Music weten goed te maken.

Hoewel hij al op z'n zeventiende rondtoerde als lid van een gospelgroep, begon zijn eigenlijke muzikale carrière in 1941. Een voormalig saxofonist, Henry Minton, nam toen het vervallen Hotel Cecil in Harlem N.Y. over en doopte het om in Minton's Playhouse.

Monk kreeg in de nieuwe club een aanstelling als huispianist en was er dus bij wanneer op de maandagavonden mensen als Charlie Parker, Dizzy Gillespie en Kenny Clarke bijeenkwamen om te jammen. Deze sessies kregen echter al spoedig een puur experimenteel karakter, waarbij werd gestooid met diverse ritmische patronen en akkoorduitbreidingen.

■ Bebop

Zo ontstond een nieuw soort muziek die Bebop werd genoemd en waarvan Charlie Parker en Dizzy Gillespie de grote exponenten werden. Toch moet ook de inbreng van Monk zeer belangrijk zijn geweest, want het neerzetten van die moderne akkoorden was immers in eerste instantie de taak van de pianist. Sterker, het klavier is voor dergelijke experimenten onmisbaar. Maar omdat Thelonious toen al eigen wegen wilde inslaan en ook pianotechnisch nog niet zo'n kei was, zou het tot 1944 duren voor hij aan het maken van platen toekwam. Hij maakte toen deel uit van het kwartet van tenorist Coleman Hawkins, die niet bepaald een echte bopper kon wor-

den genoemd. In datzelfde jaar werd overigens ook zijn later zo beroemd geworden compositie 'Round About Midnight' voor de eerste keer opgenomen.

Pas in 1947 maakte hij voor het Blue Note label een plaat onder eigen naam met de stukken 'Humph' en 'Thelonious'.

■ Eenzame hoogte

Tussen 1947 en 1952 zou hij voor deze platenmaatschappij nog vijf opnamen maken, die meesterstukken als 'Evidence' en 'Criss Cross' opleverden. Want hoe er ook over de pianist Monk werd en wordt ge-

dacht, als componist staat hij samen met Duke Ellington op eenzame hoogte.

In 1952 nam het label Prestige Monk onder contract, maar financieel waren het toch magere jaren voor Thelonious en zijn vrouw Nellie, ondanks de steun die zij ondervonden van barones Nica de Koenigswarter. Zij was een soort Florence Nightingale voor jazzmusici, aan wie Monk later het prachtige 'Pannonica' zou opdragen.

Die geldelijke problemen werden veroorzaakt door het feit dat Monk's pianospel in hoge mate individueel en soms ontoegankelijk was. Weliswaar stamde hij rechtstreeks af van de stridepianisten, wier spel werd gekenmerkt door een druk gebruik van de linkerhand, maar Thelonious had daar een geheel eigen kijk op. Hij liet schijnbaar willekeurig noten weg, speelde veel dissonanten en benadrukte bepaalde passages door ze extra hard aan te zetten en te herhalen als wilde hij zeggen: "Luister nou toch eens naar me!"

■ Perfecte vorm

Zoals eerder gezegd was Monk's techniek in jongere jaren niet geweldig, maar later was hij absoluut in staat zijn ingewikkelde muzikale ideeën perfect vorm te geven. Het getij keerde pas echt in 1957 toen de Five Spot Club de pianist een contract voor enkele maanden aanbood. Voor het eerst was er nu een veilige financiële basis en die ze-

V.l.n.r. Thelonious Monk met Howard Mc Ghee, Roy Eldridge en Teddy Hill

kerheid deed Monk als pianist en componist tot volledige ontwikkeling komen. Hij maakte voor Riverside legendarische albums als 'Brilliant Corners' en 'Thelonious Monk With Coltrane' en ook bij het grote publiek sloeg hij nu aan.

Hij bereisde het hele land en altijd was tenorsaxofonist Charlie Rouse daarbij aan zijn zijde. De beide mannen konden prima met elkaar overweg en kwamen door wederzijds respect tot een bijna volmaakte muzikale verstandhouding. Je kunt rustig stellen dat de gortdroge sound van Rouse aan Monk's stukken een extra dimensie gaf.

■ Depressies

Toch waren er intussen ook wolkjes aan de hemel verschenen. Thelonious Monk was namelijk een erg labiele, introverte man die van tijd tot tijd last had van zware depressies, waaronder gezin en uiteraard ook de muziek duidelijk te lijden hadden.

Tijdens zo'n sombere periode werd Monk eens geïnterviewd door het blad Times en manager Harry Colomby was doodsbang dat de reporter iets zou merken. Maar Thelonious gedroeg zich onberispelijk en zo kon het gebeuren dat Monk's afbeelding de cover van het beroemde tijdschrift sierde, een eer die slechts voor weinigen was weggelegd.

In de zestiger jaren maakte Thelonious Monk tournees over de hele wereld en werd overal terecht als één der groten van de jazz ontvangen. In 1972 maakte hij tota-
taal onverwacht een einde aan zijn muzika-

le carrière. Tegen zijn verbijsterde levenslange vriend Charlie Rouse zei hij: "Ik ben ernstig ziek, ik heb er geen zin meer in."

■ Teruggetrokken

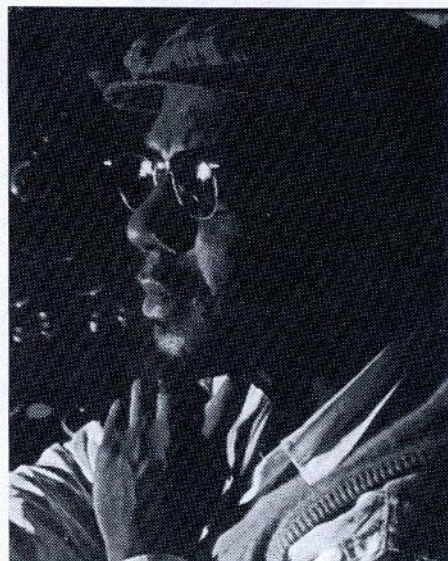
Hoewel hij in 1975 en 1976 nog optrad op het Newport Festival, bracht hij zijn laatste jaren toch grotendeels teruggetrokken door in het huis van Nica de Koenigswarter te Weehawken. Op 17 februari 1982 overleed hij daar aan de gevolgen van een hersenbloeding. Zijn vrouw Nellie en zijn vriendin Nica waren in die laatste ogenblikken bij hem.

Voor Nica was het de tweede keer dat een beroemd jazzmusicus in haar aanwezigheid stierf. Het was immers in haar appartement dat Charlie Parker in 1955 de laatste adem uitblies.

Met Thelonious Monk ging een muzikant heen die duidelijk onnavolgbaar piano speelde, want slechts weinig pianisten hebben zijn stijl willen en/of kunnen voortzetten. Van hen zijn Randy Weston, Mel Waldron en Herbie Nichols de bekendsten geworden.

Als componist zal Monk, de hogepriester van de jazz, echter altijd blijven voortleven, want stukken als 'Round Midnight', 'Misterioso', 'Ask Me Now', 'Crepuscule With Nellie' en 'Pannonica' zijn zo prachtig, en door het overvloedige gebruik van chromatische en lydische toonladders tegelijk muzikaal zo uitdagend, dat geen enkele jazzmuzikant er omheen kan.

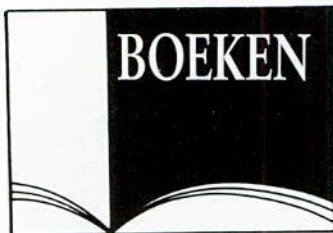
Theo Carree

Aanbevolen cd's

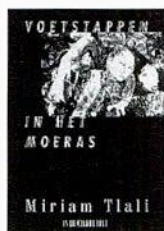
'Brilliant Corners'	OJC CD 0262
'Th. Monk With Coltrane'	OJC CD 0392
'At Town Hall'	OJC CD 1352
'Monk's Music'	OJC CD 0842
'Alone In San Francisco'	OJC CD 2312
'Misterioso'	OJC CD 2062
'Monk's Dream'	Columbia CK 40786
'Standards'	Columbia CK 45148

Zuid-Afrika

Van de hand van de prominente Zuidafrikaanse schrijfster Miriam Tlali verscheen kort geleden, in de Afrikaanse Bibliotheek van uitgeverij In de Knipscheer, de verhalenbundel *'Voetstappen in het moeras'* (eerder kwamen in deze reeks reeds twee romans van haar uit: *'Muriel'* en *'Amandla'*). Met uitzondering van het eerste zijn alle andere verhalen op te vatten als portretten van (vitale) vrouwen. De zwangere Paballo loopt met haar zontje bij haar echtgenoot weg omdat ze er genoeg van heeft dat je 'als vrouw alle onplezierige en pijnlijke dingen die je in je huwelijk overkomen door de vingers moet zien en het allemaal als een soldaat moet doorstaan'.

Nkele die, van haar werk komend, in een drukke forensen-trein 'schandelijk onteerd' wordt. Dimomona, op bezoek bij haar echtgenoot (omdat ze zelf in een thuisland woont) 'met het doel om van hun vierde kind in verwachting te raken', ziet haar man weggevoerd worden omdat deze, bij het bezoeken van de buiten-wc, zijn pasje niet bij zich heeft. S'bongile, pas getrouwd, wordt overmand door angst wanneer haar man het besluit neemt openlijk zich te gaan verzetten tegen het blanke regime. Door de verscheidenheid aan thema's krijgt de lezer een indringend beeld van de leef- en werkomstandigheden van de Zuidafrikaanse vrouw. Deze bundel werd voor een belangrijk deel door Tlali in Nederland geschreven, vandaar dat het boek onder meer is opgedragen aan 'de dappere Nederlandse vrouwen die het - voor deze ene keer - mogelijk hebben gemaakt dat ik geheel zonder zorgen, en zonder tranen in mijn ogen kon schrijven'. Miriam Tlali: *Voetstappen in het moeras*. In de Knipscheer, Amsterdam 1992. 190 blz. f 34,50. (WH)

Bijzondere reisverhalen

De Egyptische schrijfster/psy-

chiatre Nawal El Sadaawi werd vooral bekend (ook in ons land) door haar roman *'De gesluisde Eva'*. Vanwege met name haar kritische opvattingen terzake de onderdrukking van de vrouw door de Islam, staat zij in Egypte voortdurend onder politiebewaking en is het haar verboden interviews te geven voor de Egyptische TV. Van deze auteur verscheen onlangs het boek *'Reis naar India'* (met daarin opgenomen *'Bangkok, stad van schoonheid en schande'*). Reisverhalen, zoals de titel reeds doet vermoeden. Maar dan wel heel aparte reisverhalen. Sadaawi vertelt namelijk niet al-

leen wat ze waarneemt, maar konfronteert diegenen die ze ontmoet ook met haar kijk op de zaken. Na een bezoek aan een theeplantage, alwaar ze uitgebreid heeft gesproken met de theepluksters, krijgt ze bij de direktie van de onderneming eerste klas thee geserveerd. Op haar vraag of dat betekent dat er soms ook tweede en derde klas thee bestaat krijgt ze te horen dat er zelfs vierde klas thee is, 'die wordt het stof van de thee genoemd. Dat is de thee die verkocht wordt op de plaatselijke markt in India'. Waarop zij argeloos antwoordt: 'En dat is wat diegenen drinken die de thee verbouwen en verwerken?' De direktie, die het cynisme ontging, bevestigt dit.

Nog een voorbeeld. Wanneer Sadaawi met haar man het hotel in Bangkok verlaat, fluistert een toesnellende man haar echtgenoot in het oor dat hij vannacht een mooie vrouw voor hem versierd heeft. Waarop zij deze man recht in het gezicht vraagt: 'Heb je voor mij ook een mooie man voor vannacht?' In een land waar bordelen absoluut verboden zijn voor vrouwelijke bezoekers kan men zich gemakkelijk voorstellen dat de ogen van deze man uitpuilden 'van aan angst grenzende verbazing'. Over bordelen gesproken. Sadaawi brengt ook nog, verkleed als man, een bezoek aan een bordeel. Wie wil weten hoe dit uitpakt schaft zich dit boek maar aan. Van harte aanbevolen. Nawal El Sadaawi: *Reis naar India*. Furie, Amsterdam 1992. 153 blz. f 29,50. (WH)

Havel

In *'Zomeroverpeinzingen'* heeft Václav Havel zijn gedachten aan het papier toevertrouwd over de samenleving in z'n algemeenheid en meer konkreet over de federatieve staatsvorm, de markteko-

nomie, de buitenlandse politiek en over de toekomst van Tsjechoslowakije. Deze overpeinzingen, daterende van de zomer van 1991, hebben voor een deel hun aktualiteit verloren. Juist de afgelopen tijd is in Tsjechoslowakije het een en ander gebeurd (zoals het uiteenvallen van het land in twee delen, in Havels termen 'de zelfontbranding'). Maar zelfs wanneer dit niet het geval zou zijn geweest, dan nog vraag ik mij af of Havels gedachten over het onderwijsstelsel, de landbouw, de gezondheidszorg, de ziektekostenverzekering, enz. nu zo interessant zijn voor de lezers hier. Toch is dit boek de moeite van het aanschaffen meer dan waard, al zou het alleen maar zijn vanwege het laatste hoofdstuk. Want dat gaat over 'Moraal en politiek' en daar is de schrijver/moralist/filosof Havel weer op z'n best. Zonder een blad voor de mond te nemen - en met een behoorlijke dosis zelfkritiek - legt Havel de Tsjechoslowaakse samenleving onder een vergrootglas en moet tot zijn leedwezen constateren dat 'in veel opzichten de maatschappij zich slechter gedraagt dan toen ze nog onvrij was'. Havel plaatst daar als remedie 'in waarheid te leven' tegenover (voor de kenners van zijn werk zal dat geen verbazing wekken). Dat geldt voor eenieder, van gewone staatsburger tot president.

Dat soort hardop uitgesproken gedachten van een staatshoofd maken Havel tot een buitenbeentje in de politiek (en maakte voor mij zijn boek alleszins de moeite van het lezen waard). Václav Havel: *Zomeroverpeinzingen*. De Prom, Baarn 1992. 160 blz. f 25,-. (WH)

Thriller

In de Portlandserie van Martin Koomen verscheen een nieuw deel: *'In het web van Portland'*. Weer een uitstekende thriller. Het is het oorlogsjaar 1943. In Londen zit de energieke kapitein Eddie Fokkema zich te verbijten. Dagenlang is hij bezig met het, naar zijn beleven, meest onnozele werk dat een mens maar kan bedenken. Onverwacht komt daar verandering in wanneer hij opdracht krijgt naar het bezette Nederland te vertrekken. Na een benauwende bootreis, vanuit Zweden, bereikt hij Delfzijl. Vanaf het moment dat hij aldaar in de trein stapt, richting Den

Haag, wordt hij achtervolgd. Toch weet hij, na veel beklemmende avonturen, ongemerkt het opgegeven kontakadres te bereiken. Daar wacht hem een speciale opdracht: het opsporen van een lek in een ondergronds netwerk. Bij de eerste drie, rechtstreeks onder de leider (Portland) werkende, kontaktpersonen moet Fokkema (alias Van Odoorn) een zelfde boodschap gaan achterlaten. Degene die de leider van deze missie niet op de hoogte stelt is het lek. De samenvatting van deze thriller moet hier eindigen. Nog meer erover schrijven zou de ontknoping kunnen prijsgeven en dat is niet aardig voor diegenen die dit spannende en uitstekend geschreven boek gaan lezen. Martin Koomen: *In het web van Portland*. Van Gennep, Amsterdam 1992. 160 blz. f 29,50. (WH)

China

Wij, in het Westen, weten nog steeds betrekkelijk weinig van de geschiedenis van China van de laatste vijftig jaar. En dat is toch hoogst merkwaardig, omdat China een kwart van de wereldbevolking herbergt. Vanuit diverse invalshoeken (wetenschappers en kritici) is getracht de recente historie van dit reusachtige land in kaart te brengen. Dat het er regelmatig, op z'n zachtst gezegd, hoogst merkwaardig aan toe is gegaan is onderhand wel duidelijk geworden. Van de werkelijk krankzinnige zaken die zich daar de afgelopen decennia hebben voorgedaan wordt men zich pas goed bewust bij het lezen van de - veelal autobiografische - romans van diverse Chinese auteurs.

Zo'n roman, waarbij je een verbijsterende blik wordt gegund op wat zich in de zogenoemde heropvoedingskampen heeft afgespeeld, is *'De Tuin der Literaten'* van Gu Hua (geb. 1942). Medio zestiger jaren komt een groep jongeren uit Peking aan in de Tuin der Literaten, het agrarische werkkamp voor 'lieden die niet deugen'. Die jongelui zijn studenten, afkomstig van hogescholen en universiteiten, die een jaar lang 'heropvoeding door arbeid' en dagelijkse sessies van studie en zelfkritiek moeten ondergaan. Ondanks ruzie, intrige, verraad en ernstige mishandeling weten de hoofdpersonen het hoofd boven water te houden. Gu Hua (van wie eerder in vertaling *'Het dorp Hibiscus'* ver-

scheen) geeft in dit boek een indruk van de periode die voorafging aan de Grote Proletarische Culturele Revolutie.

Gu Hua: De Tuin der Literaten. Ambo, Baarn en Novib, Den Haag 1992. 435 blz. f 35,-. (WH)

Petten

Van de auteur Jan de Rooy verscheen eind vorig jaar opnieuw een verhalenbundel: 'Hoed je voor petten'. Acht - humoristische - verhalen met nagenoeg steeds petdragende autoriteiten in de hoofdrollen. Alleen in het verhaal 'Bach, Koelid, Goya, Kroiff' ontbreekt een smaakmakende rol voor de een of andere gezagsdrager (heeft het - overdreven - nationalisme als thema).

Met de petdragers wordt door De Rooy danig de draak gestoken, waarbij politieagenten het 't meest moeten ontgelden. Of het nu gaat over de politieopleiding in Apeldoorn, het afnemen van een blaas test, het opsporen van een geheime zender of het onderzoek terzake een bomaanslag, het maakt niet uit, de opgevoerde agenten worden steeds vanuit hun minst positieve zijde belicht. Over militairen slechts één verhaal. In 'Een herdershond' wordt de ik-figuur opgeroepen voor de keuring. Lange tijd heeft hij overwogen zich op de één of andere manier te laten afkeuren. Maar de negatieve ervaringen van zijn broer in dezen (eindigde in gevangenschap) brengen hem tot het inzicht dat hij zich 'maar beter niet kon drukken voor de militaire keuring'.

Gedwee werkt hij mee aan de fysieke keuring en braaf vult hij de vele testen in. In de namiddag heeft hij een afrondend gesprek met een psycholoog om van deze te vernemen dat hij 'het IQ van een herdershond' heeft.

Kostelijke verhalen voor een breed publiek!

Jan de Rooy: Hoed je voor petten. De Prom, Baarn 1992. 109 blz. f 24,90. (WH)

Turbulent leven

Vorig jaar verscheen 'I put a spell on you', herinneringen van het muzikale wonderkind Nina Simone, nu bijna 60 jaar en wonend in Amsterdam. Het copyright van deze autobiografie wordt gedeeld met Stephen Cleary, wiens naam niet voorkomt bij de 120 personen aan wie Nina dank betuigt in het begin van het boek. Misschien één van die moeizame samenwerkingen, waarvan wel vaker sprake is in het niet bepaald glad verlopen leven van de zwarte zangeres en pianiste? Mislukt huwelijk, moeilijke familierelaties, tragische liefdesaffaires, managerconflicten, belastingvlucht, rassensrijd, depressies, talloze verhuizingen (VS, Barbados, Liberia, Zwitserland, Engeland,

Frankrijk, Nederland), maar ook altijd weer muzikale hoogtepunten, grenzeloze bewondering van fans en machtige vriendschappen. Het duurde lang voor Simone de wijze woorden van bevriende auteur James Baldwin echt voor zichzelf kon aanvaarden: 'Dit is de wereld die je voor jezelf maakt hebt, Nina, daar zul je in moeten leven.'

Ze werd geboren als Eunice Waymon op 21 februari 1933 in Tryon, Noord Carolina, waar haar vader een kapperszaak en een stomerij dreef en haar moeder voorganger was in de methodistische kerk. Het waren de economische crisisjaren en toen haar vader een ernstige maagoperatie onderging, moest Eunice (jongste van 6 kinderen) al op 4-jarige leeftijd voor hem gaan zorgen. Op haar zesde was ze vaste pianiste in de kerk en werden haar pianolessen betaald door de blanke mevrouw Miller. Na haar high school kreeg ze een beurs voor een jaar Juillard School of Music in New York. Toen ze daarna tot twee keer toe werd afgewezen door het befaamde Curtis Institute of Music in Philadelphia (omdat ze zwart was hoorde ze via een omweg) ging haar levensideaal - de eerste zwarte (klassieke) concertpianiste worden - in rook op. Het gevolg was, dat ze via nachtclubs, familiebreuk en gigantische problemen (zie boven) de toppen van de populaire muziek zou bereiken en de burgerrechtenbeweging leerde kennen. Over haar deelname daaraan had ik graag net zoveel gelezen als over die boeiende jeugd jaren. Jammer dat dit boek, met z'n overdaad aan opervlakkige details, niet echt

diep doordringt tot het turbulente leven van deze kosmopolitische muziekkunstenaar en tot de (politieke) wereld om haar heen.

Nina Simone: I put a spell on you. De Fontein, Baarn 1992 - 182 blz. geill. f 34,90. (FS)

Romantisch Toscane

Als deeltje 9 in De Bibliotheek van uitgeverij Harenberg in Brussel verscheen een juweel van een fotoboek over Toscane, één van de 20 'regioni' (landstreken) van Italië. In zeldzaam gevoelige foto's heeft Helge Classen zijn diep doorleefde ervaring van dit unieke cultuurlandschap vastgelegd. 'Alleen in Toscane heb ik deze onvoorstelbare kleurvarianten van het licht gezien en die eenwording met de natuur aangevoeld', aldus Classen, wiens uiterst zintuiglijke waarnemingsvermogen ook uit zijn poëtische voorwoord spreekt. Naast de 100 kleurenfoto's zijn bijna 50 korte literaire teksten opgenomen, die de Toscaanse reisindrukken weergeven van dichters en schrijvers als Dante, Goethe, Proust, Stendhal, Rilke, D.H. Lawrence, Laurie Lee, Louis Couperus, Hella Haasse en vele anderen.

In het zeer informatieve nawoord (12 blz.) van Claretta Cerio wordt onder meer de nadruk gelegd op één aspect van dit landschap, dat ook mij altijd

als het meest bijzondere is bijgebleven: het speciale licht van Toscane. Een zondooerschenen nevelwaas dat over het land hangt, zowel aan de kust bij Pisa of Punta Ala als boven de glooiende heuvels nabij Siena of rond Volterra. Ongelooflijk hoe Classen die vloeiende tinten in 'pastel' foto's heeft kunnen pakken! En al even sfeervol zijn z'n beelden van Firenze, Siena, Pisa of van Etruskische stadjes als Pitigliano en San Gimignano, de witte marmergroeven bij Carrara, de zee, de landhuizen en de olijfbomen.

Kortom, wie in Toscane is geweest of er nog naar toe wil mag dit sublieme boekje (liggend formaat ca 12 x 18 cm) niet missen. **Helge Classen: Toscane.** Harenberg, Brussel 1992 (via Tirion, Baarn ISBN 90-73942-39-X) 160 blz. f 27,50. (FS)

Subtiële verhalen

'De man vroeg na ongeveer anderhalf uur lopen wat er eigenlijk met me was gebeurd en ik vertelde. Hij onderbrak me af en toe door me te wijzen op een bepaald soort vogel die ergens fladderde of een geluidje dat hij dacht te herkennen. Ik sloeg er

geen acht op. Pas veel en veel later zou ik me dat detail herinneren. Dat hij me tijdens mijn verhaal over de ingrijpendste gebeurtenis uit mijn leven, had onderbroken, voor een vogel. Of het geluid van een vogel.'

De ingrijpendste gebeurtenis: de man van deze vrouw is dodelijk verongelukt met een zeilboot. Zij probeert - in het verhaal 'Waterland' - behoedzaam tastend weer een weg in het leven te vinden. Of de man van het vogelgeluid, die 'ook een droge feiten-verhaal bij zich droeg' daarin een plaats kan krijgen?

Dit prachtige, verstilde verhaal is één van de vijf literaire pareltjes uit de pas verschenen bundel 'Middagvoorstelling en andere verhalen' van Helene Weijel (1950), die debuteerde met de roman *Zonder jas de straat op* en die daarvoor in twee werelden. *Gesprekken met kinderen van Joodse overlevenden* publiceerde.

Het titelverhaal begint zo: 'Vier dagen voor mijn huwelijk - ik was zeven maanden zwanger - ging ik naar de middagvoorstelling van een film...', hetgeen zal leiden tot een tedere liefdesrelatie met de jongen die naast haar zit in de bioscoop. Tegen het einde lezen we:

'Als ik naar mijn man keek, dacht ik aan mijn minnaar. Maar nooit dacht ik aan mijn man als ik naar mijn minnaar keek. Ik masturbeerde onder de douche, in bed, op de bank, terwijl mijn man beneden de krant las of boven in de babykamer een laatste detail zat af te maken. Ik was verbaasd maar ook verrukt over de mogelijkheid om in één huis zulke verschillende gedachten te hebben en zulke verschillende dingen te doen.'

Aan humor geen gebrek dus in deze verhalen. Heel duidelijk is dat ook in 'Cas of het wonder van de scheiding', over een echtscheiding bezien vanuit kleuterogen, maar niet minder in 'Trees', over een zorgzame werkster uit Almere, en 'Zonder Katja', over een stille vakantie-liefde in Frankrijk.

Schitterend subtiële verhalen!

Helene Weijel:

Middagvoorstelling. Van Gennep, Amsterdam 1992. 95 blz. f 24,50. (FS)

Wim Heij
Frank Spoelstra

